

Александар Поповић

РАЗВОЈНИ ПУТ БОРЕ ШНАЈДЕРА
СЦЕНСКА КАРАКТЕРИСТИКА У ЧЕТИРИ СТАВКЕ

ЛИЦА

БОРА ШНАЈДЕР
СЕЛИМИР
ПИКЉА ШИРГИЋ
ВИТОМИР КАМБАСКОВИЋ
ШПИРА КЛОНФЕР
МИЛОЈЕ
ЛИНА, рођена Перекитка
РОЗИКА
ГОЦА
МИЛИСАВ, милиционер
МИЛИСАВЉЕВИЋ, милиционер

Догађа се чак и то у бурном току мирне изградње.

I До прве прилике: врбов клин
II Од Прилике до Ивањице: бестрагија
III Трице и кучине: коњски нокат и магареће уво
IV Кад сивац прође Крушевац: чешагија

I

ДО ПРВЕ ПРИЛИКЕ: ВРБОВ КЛИН

Амбијент: жалосне врбе, воштане фигуре, свеће Бора хода натрашке испред масе бедног, голог и босог народа. Народ носи импровизоване транспаренте и велике слике, хармонике и виолине. У маси су, поред статиста: Пикља, Витомир, Селимир, Милоје, Лина. Розика, Гоца, Милисав и Милисављевић у цивилу.

СВИ (певају углас):

Буцо, дандаро, папуло, јазијо.
џибро, мотико, кубуро, чивијо,
гецо, лужино, колевко, Србијо,
дивља — питома, мрачна — пресветла,
ропска — пркосна, као девојка!...
Ти си силно превазила бреме,
волим да ти чујем глас!...
Грбачу ти не поломи бреме,
остаде ти прави стас!...

Дивља — питома, мрачна — пресветла,
ропска — пркосна, као девојка!...

БОРА: Наше одлучне и непоколебљиве!!...

СВИ: Живеле!!...

БОРА: И наши несаломљиви!...

СВИ: Живели!!...

БОРА: И наше недвосмислене!...

СВИ: Живеле!!...

БОРА: И непромочиви!...

Сви: Живели!!...

БОРА: Мрачне и труле!...

СВИ: Гунгуле! - јаруге! - заседе! - и реакционарне!...

БОРА: Умрло је то!!...

Сви: Тако је!!...

БОРА (поведе ланац): Звижд, Стублине, Дибочај, Памбуковица, Заклопача, Глумеч, Рукладе, Црљане, Драгоцвет, Совљак, Бегалџица, Звечка, Штубац, Нересница, Степање, Водањ, Кладница, Бргуле!...

ВИТОМИР(поскочи): О, ја!!... Па се хвата у ланац.)

БОРА (даље води ланац): Поћута, Биоска, Каменлон, Рубребеза, Дражањ, Брусник, Пироман, Дупљај, Попучке, Непричава, Каменица, Тамнич...

(Стане, ланац се пусти.)... све стазе и богазе које су остале за нама!...

сваки педаљ, грудa и грудобран!... и пртина, и врзина, и доља, и гора...
било је у прошлости много тога!...

ПИКЉА: Много је само кад бију...

ВИТОМИР: Ко то тамо у задњим редовима карикира?!...

МИЛОЈЕ: Пусти, Витомире, крају!... што се ти уплићеш?... ко пиле у кучине!...

ЛИНА: Зар баш у свакој чорби мораш бити мирођија?!...

МИЛОЈЕ: Има ко о томе води рачуна, ниси ти позван!...

ВИТОМИР: Немој ти, Милоје, мени да солиш памет!... нећу ја да останем по страни!...

ПИКЉА: И за све нас то исто важи, ниси ваљда једино ти привржен ствари!...

СВИ: ТАКО ЈЕ!!...

БОРА: Па баш зато што је тако, другови, стишајте духове!... имаћемо ми још задуго кубуре с таквима... не треба због тога звонити на узбуну...

важније је да згуснемо наше редове!...

СВИ: Тако је!...

ВИТОМИР: И да се одмах сви јавно жигошемо!...

Пикља: А што не бисмо нашли неки други модус?... ко шта ради, ми се само у црне књиге записујемо и један другоме гроб испод ногу копамо... а култура мачку о реп!...

ЛИНА: Лепо каже друг Пикља; у сваком житу има кукоља!...

МИЛОЈЕ: А и друг претходни говорник је лепо подвукао да би се дизањем уке-буке око тога могло

изазвати и нерасположење у широким масама... Ех, да је народу каквог цабалука... фрај лица и зејитина, а мање намета... ма да би се један успротивио, их!...

СВИ: Ух!... '

БОРА: Зашто бисмо ми сад од тога правили баука?!... Зар гостопримство нашег човека није нада-леко познато?!... „Ко прогута његову шпенадлу" — кажу снајдери, „има да избаци ћускију!"... То треба иоштовати!...

СВИ: Тако је!...

БОРА: Сто пута му дај, заборавиће!... а једанпут му одбиј, памтиће ти до смрти!... не можеш му једно јаје одужити ни са сто кокошију, јер наш човек је мудар, он мисли својом главом... Нареди му, па да видиш како се изигравају наредбе!... Треба то ценити!...

СВИ: Тако је!...

БОРА: Пружићемо ми руку свакоме, па тек ако и мосле тога буде ту и тамо диндири-миндири, посту-пићемо драстично, по кратком поступку!... Јер дурунга говори седам језика, нема ко њу не разуме!...

СВИ: Тако је!....

БОРА: Е, па ако је тако, да не зановећамо, ја не бих имао шта више... Мање-више све сте ви то већ и знали пре него што сте се и родили, али моје је да вам кажем, да вам још једном поновим... Данас ће сутра бити јуче, пролази време!

СВИ: Тако је!...

БОРА: А да ли је коме шта нејасно?...

СВИ: Није!...

БОРА: Бистри сте, само да не буде после: нисам знао да су такви закони?

ВИТОМИР: Мени је нејасно: чему оволика болећивост према свему ономе што је наше?... је л' то штих-проба?...

ПИКЉА: Каква проба, Витомире!... Један је пре тебе пробао, па се уредио!...

(Сви прасну у смех.)

БОРА: Има ли ко какво паметније питање?...

СВИ: Нема!...

БОРА: Значи, све уз једногласно одобравање?... (Мук.) Шта кажете?...

ПИКЉА: Кажемо: ћутање је знак одобравања!...

БОРА: Ко ће са вама кад сте се ви научени и родили!... ја једну реч, ви десет!... мастите, мастите!... И хајде сад, сви на своја места!... Ја ћу да послушкајем, немој да ми неко помиње мајку чим окренем леђа!... (Одлази, сви запљескају.)

ПИКЉА (чим Бора оде): Разуме се он у воскарски посао ко Марица у крив солундар!...

ВИТОМИР: А мени се насупрот чини да је он јак политички?... влада ситуацијом!... признајте: уморен је ове наше воскарске масе!...

МИЛОЈЕ: Лако је бусати се у прса... „Бременито остацима из прошлости"!...

ЛИНА: Ал' да видимо кад покрцкамо и те остатке, од чега ћемо после живети?...

ПИКЉА: Ти, Лина, скрати језик!... Нећу ја због твог лапрдања да одлетим с оне стране браве!...

МИЛОЈЕ: Море, стриче, и досад су муње севале, ал' нису у задњицу гађале!...

ПИКЉА: Милоје, рекао сам: катанац на уста!...

ВИТОМИР: Не верујем ја, људи, да би надлежни послали нама за управника непровереног човека?... просејан је тај кроз сва сита!...

ЛИНА: Ал' кад је мој Пикља знао толике године да води ову радњу...

ПИКЉА (упадне јој у реч): Немој ти, Лино, да узимаш моје име у уста, нисам те овластио!... мени још тутори нису потребни!...

МИЛОЈЕ: Није стрина рекла ништа што би могло да повуче репресалије!... Кад си ти, стриче, умео у оно мирно доба, што и сад не би знао?...

ПИКЉА: Ја што знам — то знам!... то је моје унутрашње!... у дубини душе... и не морам да се офирам!... а не мораш ни ти, Милоје!...

МИЛОЈЕ: Збиља, људи, што сте се ухватили за то „شناјдер?“... — شناјдер, али може бити добро по-литички поткован?!...

ЛИНА: Први пут му видимо очи, али и да јесте и да није... да га примамо здраво за готово?... што?!... Има, ваљда и мој Пикља нешто у својој цименти?!...

ПИКЉА: Само ти продужи тако да се диспонираш пред сваким, па ће они нама пореметити цименту!...

ВИТОМИР: Једва једном, Пикљо, да и теби дође из дупета у главу!...

ПИКЉА: Како ви одлучите, тако нека буде, па макар било и наопачке!...

МИЛОЈЕ: Аух, стриче!... па они из улице су нудили и мени неке значке!... кажу: „Друже, хајде с нама!“...

ЛИНА: Куда, црни сине?!...

МИЛОЈЕ: То је оно што ме сад копка!... нисам их питао...

ВИТОМИР: Није то још касно, Милоје... пожури!...

МИЛОЈЕ: А шта ти кажеш, стриче?...

ПИКЉА: Не дајем изјаве.

ЛИНА: Кажем: ко с ђаволом тикве сади, о главу му се лупају!...

ВИТОМИР (Јурне Милоја): Пожури, море!... трчи!... (Милоје одјури.) Нећеш ваљда сад ове служити?!...

ЛИНА: Што ти, Витомире, шкргућеш зубима на нас?...

ВИТОМИР: Пробудила се свест у мени, букнули ми зубићи!... (Запева.)

"Устај, сељо, устај, роде, да се браниш од господе!...."

ПИКЉА: Да не прегризеш ти случајно нешто тврдо од три мрза, кад си тако опасан?!... Витомир (Опет запева из свег гласа):

"Америка и Енглеска биће земља пролетерска!..."

ЛИНА: Како те није стид, Витомире!... толике си године наш хлеб јео!... ја знам шта нас кошташ!... ваљда смо ми тебе нешто задужили у животу?...

ВИТОМИР: Ја то не памтим.

ПИКЉА: А што сам ти платио мало црно вино, баш онде где заокрећу аутобуси, у бифеу?!

ЛИНА: Знаш ли ти пошто је била живина у оно време на пијаци?!...

ВИТОМИР: Сигурно сте ме из милоште бадава хранили!!...

ПИКЉА: Море, прерачунај му ти, жено, све на ове данашње цене, ако се он оних не сећа!...

ВИТОМИР (полази): Ма одвикавај се ти, Пикљо, да гледаш с те висине!... сад смо сви равни!... (Излази певајући.)

"Ој, радениче и сељаче, цео свет у теби гледа спас!..."

ЛИНА: Три пишле младог лука по три банке!...

ПИКЉА: То ти је: три пута три, девет банки!...

ЛИНА: Два килограма кромпира по сто педесет динара!...

ПИКЉА: Триста...

ВИТОМИР (провири): Калеми, калеми!...

ПИКЉА: И оних деведесет, свега триста деведесет!...

ВИТОМИР: Накрцајте само што више, вратићу вам ја по губици!... (Повуче се.)

ЛИНА (цикне из фалсета): Першун десет!!

ПИКЉА: Укупно четири стотине!!

ЛИНА: А пар добрих кокица, ако нећеш да узмеш неке мрцине... без три и по хиљадарке, ни помислити!...

ПИКЉА: То је већ три хиљаде и девет стотина!...

ЛИНА: А где је воће?!

ПИКЉА: Где је хлеб?!

ЛИНА: И колико сам ја само на бакалук свакодневно издавала?!... Дај десет хиљадарки и не питај за кусур!...

ПИКЉА: Па онда струја!

ЛИНА: Па сапун за прање веша!

ПИКЉА: Па огрев!

ЛИНА: Лифт, вода, изношење смећа и светло на степеништу!...

ПИКЉА: Кад се све сабере за седам година... уха!... ја сам за те паре могао у оно време купити две чатрље на периферији!...

ВИТОМИР (долази): Заборави ти оно од некад!... отишло је то унеповрат; доста је Вита ринтао за стан и храну!...

ЛИНА: Ко је теби крив, Витомире, што си ти изелица?... Други су шпарали, фабрике су отварали... Ти би појео бога Јокиног!...

ВИТОМИР: Боље је што сам појео ја, него да су ми појели лекари!... на какав сте ме присилан рад гонили, још да нисам био јешан!... да се нисам добро хранио?... Е, одавно би мене покрила црна земља и зелена трава!... (Улеће Милоје начичкан значкама.) А ти, Милоје!... отрезни се на време!...

ПИКЉА: Не, Витомире!... не квари ми дете!...

ВИТОМИР: Откачи се ти од стрица!... Пикљино је одзвонило!... уклопи се у данашњицу, млад си!...

ПИКЉА: Не труј му душу, Витомире!... само то не, и не!!!...

ВИТОМИР: За тебе још није касно да се преобратиш, Милоје!... младо се дрво повија!... Крамп у руке, брајко, па на акцију!...

ПИКЉА (пође на Витомира): То нећу допустити, на макар погинуо!... кад је дете у питању, онда се ни живот не жали!... (Граби две столице.) Столица ми је — столица ти је!...

ВИТОМИР (одгурне столицу далеко од себе): Па нисмо ми келнери, него смо воскари!... Пикљо, електричари се боду шрафцигерима!...

ПИКЉА (све више пада у ватру): Ја имам једна леђа, једно срце, једне прси, један врат, једно грло, један језик, једна уста, један нос, једно чело, једно теме и једну главу, па или — или!!!...

ВИТОМИР: Стан — причекај!... шустери се боду шилима, а касапи ножевима!...

ЛИНА: Пао је у ватру, Пикљо, врдај у страну!...

ПИКЉА: Ја имам двоја плећа, два подочњака, два очњака, две ноздрве, две усне, два слепа ока, два образа, два ува, две обрве и два ока, па сад или ца или бу!...

МИЛОЈЕ: Склањај се, стриче, у страну, кркнуће те Витомир швапнистером!...

ВИТОМИР: Бербери се сасецају бријачима!... снајдери се парају
маказама!... цимермани се дељу кесерима!...

ПИКЉА: Ако се, иако се!... Ја имам два рамена, два пазуха, два лакта, две
шаке, два длана, два кука, два колена, две голени, два листа, две пете,
два стопала и два табана... гонићемо се до божије куће!...

ВИТОМИР: Можемо!... ал' шофери се деветају курблама!... молери се
транжирају шпаклама!... Говори, Пикљо, чиме ми воскари сечемо свеће?!...

ПИКЉА: Ја имам четири зуба предњака горња и четири доња!... ја имам
четири кутњака десна горња и четири доња!... ја имам четири кутњака
лева горња и четири доња!... четири капка и четири трепавице!...

ВИТОМИР: Говори: чиме сечемо восак?!?...

ЛИНА: Што га питаш кад и сам знаш да швапнистерима сечете!...

ПИКЉА: Ја имам пет прста на десној и пет на левој руци!... Очи ћу ти
ископати!...

ВИТОМИР: Нисмо ми жентураче да се гребемо, него: швапнистер ти —
швапнистер ми!... биће крви до колена!!...

ЛИНА (цикне): Јесам ли ти рекла да је у афекту... Витомире!... немој,
човече, да загазиш у злочин због речи!...

ВИТОМИР (изненада пришива Пикљи страховиту шамарчину): Па да
убудуће знаш, мајсторе, да се огладни од неједења, а ожедни од
непијења!... да се дршће од зиме, а зноји од врућине!... да се плаче од
жалости, а смеје од радости!... да се црвени од стида, а боји од зла!... да
се разболи од нечувања и покварености, а оздрави од лечења... лечи се од
господских навика док ти је још време!... на!... (Изненада му пришије још
једну страховиту шамарчину од које се Пикља поведе и падне на Милоја
који га придржи. Лина цикне, Милоје урликне. Лина притрчи Витомиру, па
њих двоје по страни нешто жучно распраољају.)

ПИКЉА (закркља): Ти?... зар ти на мене да подигнеш руку?... на свога
мајстора?... казниће те бог... осушиће ти се рука... (Закркља.)

МИЛОЈЕ (уплашено намешта Пикљу да седне на столицу): Стриче, мене си
саветовао, а сам си истрчао ко ждребе пред руду!...

ЛИНА (за тренутак се чује део онош што она по страни говори Витомиру):
По ноћи горе свеће, Витомире, а невоља редом иде!... зар нисмо ми све то
исто и на други начин могли средити!... (И даље се с Витомиром препире.)

МИЛОЈЕ (очајно крикне над Пикљом): Не остављај нас, стриче, да за тобом
вечито тугујемо!...

ЛИНА (притрчи Пикљи): Пикљо, стани, не одлази!... ниси нам рекао где си
сакрио новац?!...

ПИКЉА (склопљених очију, бунца у несвести): Ја немам новце, другови...
ви сте у заблуди!... (Отвори очи, Лина се удаљује, јурне да задржи
Витомира који је кренуо да оде.) То си ти, синовче... воде!... (Милоје
одјури.)

ЛИНА (задржава Витомира да не оде): Зар ти, Вито, тако о нас да се
огрешиш, човека да ми усрртиш?!.. .

ВИТОМИР: Рашчистио сам ја, Лино, с религијом још пре неки дан!... не
пролази више тај воз код мене!...

ЛИНА: Гром ће те спалити, Витомире!...

ВИТОМИР: Пустити ти то: гром је природна појава пражњења електрицитета
у ваздуху!... Него, узми и ти да прочиташ брошуру „Религија је отров за

широке народне масе", па ћеш и ти прогледати!... (Одлучно пође. Лина одјури за њим.)

ПИКЉА: Водеее... Где је сад и тај Милоје с водом?... Милојеее!!!...

МИЛОЈЕ (долази с листом папира у руци): Ви стрице, као да сам ја окачен!... Ко шта ради, ви по цео дан само вичете: Милоје, Милоје!...

ПИКЉА: Где луњаш ко глува куја, кад си најпотребнији!... Шта ти је то у руци?!...

МИЛОЈЕ: Упитник.

ПИКЉА: А вода?!... ја се овде борим с душом...

ЛИНА (махнито долази): И главицу црног лука да понесеш у џепу, за сваки случај, напоменула сам ти кад си кренуо... то је одлично за муку!...

МИЛОЈЕ: Ваше потребе: лук и вода!... стрини руменог калфу, а стрицу аков шоме на месец... мустре

бечке!... Кад пред вече иза зидане ограде пустите кера с ланца, па се утукате у јастуке и перине, нико од вас сигурнији!... А земља се из темеља љуља!... Окови пуцају!... глас милиона се диже!... точак историје шкрипи и меље!... Аја! — ви хрчете у најдубљем сну и ништа не чујете!

ЛИНА: Ал' стриц ти је у критичном стању!... већ две године се не осећа да је мушко!... машинерија му отказала!...

МИЛОЈЕ: Ако је њему, није мени!... (Полази.) Свако је сам себи најпречи!...

ПИКЉА: Аух, синовче, као да те одмалена нисам учио да не зијаш и не зеваш, да не шрмчеш и од зла да се клониш... ко да те је улица васпитавала, исплазио си језичину до колена, па само палацаш!...

МИЛОЈЕ: Уосталом, донећу!... Причекајте, не блеји вам стока у штали!... куд журите?... (Лагано одлази.)

ЛИНА (гледа за Милојем): Он отперја, ни збогом нам не рече?...

ПИКЉА: Црна Лино, зар не разбираш да нас је Витомир испровоцирао, ово је намештено!...

ЛИНА: Мислиш, тек колико да се нађе разлог за конфискацију!...

ПИКЉА: Јеси ли ти сребро пренела код куме на таванче?!...

ЛИНА: Јесам!... и сервизе, и пиротске ћилиме!...

ПИКЉА: А ми пепелом да се поспемо!... у мишију рупу да се завучемо!... ко две паре у кеси да се стиснемо!... свакоме да се клањамо и с пута склањамо!... на сенку никоме да не станемо!...

ЛИНА: Само овај први ук да преживимо!...

МИЛОЈЕ (бане): Онда сам и ја добро урадио!...

ЛИНА: Шта си урадио, црни синовче?!...

МИЛОЈЕ: Попунио сам упитник.

ПИКЉА: Па видиш ли ти, Лино, да нам и рођени синовац ради иза леђа о глави!...

МИЛОЈЕ: Е, па ви сте нешто од живота и видели... не могу се ни ја због вас одрећи свега!...

ЛИНА: Неће стрина допустити да ти оскудеваш!...

МИЛОЈЕ: Знам, ал' кад је сад мени у овим годинама све мало!... И чист ваздух: небо плаво, трава

зелена, слама жута, снег бео, крв црвена... дан светао, а ноћ тавна... све ми прија, што више једем, све ми се више једе!... Ала! — кажу... овај друг Милоје је ала, вреди нам пара!...

ПИКЉА: Ово је опште расуло, жено!... (Милоје пође.) Куда ћеш ти опет, синовче?!... Зар нас начисто папушташ?!...

МИЛОЈЕ: А, не!... у мислима ћу бити са вама!!... (Одлази брзо.)

ПИКЉА: Е, па извини, синовче!... нећу ни ја пишати уз ветар!... Ако је вама овако добро, мени није лоше!... узем и ја да будем пришипетља!...

ЛИНА: Дај сад да и нас двоје, човече, набијемо другом огњиште!...

ПИКЉА: Слађе код другог човек и руча, комотнији је него у својој кући!... други то чисти и пере!...

ЛИНА: Можеш да се распиштољиш, да просипаш, да ломиш, да трошиш!...

ПИКЉА: Да бациш, на концу конца, неугашен опушак, да запалиш кућу!...

ЛИНА: И да једеш, да се наситиш... и сит опет да једеш иако не можеш, само да их што више оштетиш!... то гоји!...

ПИКЉА: Од тога човек најпре добија на ваги, кад другоме напакости!!...

ПИКЉА и ЛИНА (наједном запевају и одлазе загрљени):

"Црвен фесић, јој, мамо, црвен фесић'.... црвен фесић, јој, мамице'....

Црвен фесић у мог драгог, јој, мамо, мамице!..."

БОРА (долази с друге стране с Витомиром у друштву): Аха-аха... кажеш: назадни елементи... шљам, олош, багра и банда?...

ВИТОМИР: Ред је да знате због равнања... ви овде имате под својом командом нас пет-шеснаест тако рећи свакојаких!...

БОРА: Па чак и непожељних!...

ВИТОМИР: Ја знам једног таквог који је своју радњу дао у државни сектор из стратегијских разлога!... уз себе прошверцовао у наше редове целу своју булументу!... жену и синовца!... братучеда и шогора!... ручног девера и пуницу!... накоњче и прирепка!...

БОРА: А-ха-ха-ха... и сипају ли уље на ватру?... минирају ли задружно јединство изнутра?...

ВИТОМИР: Можете замислити, било то некад њихово... није то свикло да се покорава... мисле они да ће и у задрузи газдовати!...

БОРА: А упућују ли шта на моју адресу?...

ВИТОМИР: Аха. Кажу: „Нека прича снајдер шта хоће, ми знамо своје!"... и није да они то тако само пропагирају, него ти ту они праве распоред на своју руку!... брецају се на људство!... нико им не стаје на реп, па се осилили... док мени није прекипело!... Е, па нисмо рекли тако, друже управниче!...

БОРА: Нисмо.

ВИТОМИР: Рекосмо ли ми да ће газде код нас служити?

БОРА: Рекосмо.

ВИТОМИР: Ваљда је сад дошао и на нас ред да једемо печене шеве, а они нека пробају како је то гулити отпатке од шунке и чварке!...

БОРА: Од данас па надаље ти имаш да мотриш на сваки њихов корак!... да мотриш да л' ору, да л' пробадају, да л' влаче, да л' врте, да л' грабе, да л' тестеришу, да л' копају, да л' мету, да л' жању, да л' млате, да л' грћу, да л' чисте, да л' дену, да л' сеју, да л' чупају или веју?... (Полази.) Јеси ли разумео, стално да си им за петама!... (Излази, Витомир пође на дручу страну.)

ЛИНА (долазећи брзо пре него што је Витомир отишао са сцене): Вито!... Вито, докле ћу ја чекати?... удари ми крв у главу, сва се тресем!...

ВИТОМИР: Време рада, Лино, па се нема више за то када. (Хоће да оде.)

ЛИНА (спречава га да оде): Шта ти је, да те човек не препозна?...

ВИТОМИР: Ма шта ћеш ме препознавати!...

ЛИНА: Вичеш, а да чује Пикља... убио би те, не би ни трепнуо!...

ВИТОМИР: Кад он мене онда не уби!...

ЛИНА: Кад то?...

ВИТОМИР: Оно -- оно... кад сам цурајбовао тутле и тунковао фитиље, а он ме потегао шофном у челенку због три шкарт штика!... Памтим ја све, по злу!!...

ЛИНА: Шта памтиш, Витомире?!...

ВИТОМИР: Оно - оно... кад сам као калфица нрви пут узео да вучем свеће на изанђалом ципангу... грунгла се откачи и бућну у ванглу, а твој човек бр-же-боље после мајчине смрти покупи оно мало моје спротиње, да се обештети!...

ЛИНА: А и он већ!... по улицама је купио где год нађе дрот и празне кутије од шибица!...

ВИТОМИР: Па узе две клупе, тренице, заставни-це, сламњачу, губер и клечане јастуке!... И све му је, незаситом, било мало!... Пикирао је и на андрамојле из куће!... па узе тучани кондир, куто, вучију, заструг, кастролу, земљане чанке, табакеру, липову трпезу с мертека, долапић с преградама избељен бекугом и цеђом, тепсије, вериге, завалу, врг, натегу, видрице, јасенове чобање, чабар, карлице, калајисан бакрач, сиротињске наћве, премету из вајата, па чак и кандило с кадионицом!... ал' опет, како дошло — тако и отишло... Памтим ја све!...

ЛИНА: Чега си се сад опет сетио, Витомире?!...

ВИТОМИР: Онога -- онога!... кад притисне Огњена Марија у јулским жегамма и августовским оморицама... заветине и преславе у јеку... Ти и Пикља изађете под трем да гасите ватру, а ја унутра у голој води... повијен над тофном рољам свеће... да цркнем поред шешира с растопљеним воском... и искоса гледам кроз прозор како ви у хладовини кокате пред кућом ледено пиво, па само уздишем... и мислим у себи: чекај, свануће и мени, ех!...

ЛИНА: Зар ти нисам увек, кријући, да Пикља не види остављала у радионици иза врата по флашу-две пива?!...

ВИТОМИР: То кријући на брзину иза врата преседне човеку!... цаба ти било!...

ЛИНА: Вито, лежао си на мени, а сад говориш ко душманин!... (Баца се на њега и грли га.)

ВИТОМИР: Ма окани се ћоравих послова!... (Отима се, гура је.)

БОРА (улети): Шта је ово?! Где год уђем налетим на гомилу?!...

ВИТОМИР (грубо одгурне Лину): То је то!

БОРА: Које?

Витомир: Она о којој сам вам говорио, та је!...

ЛИНА: Која сам?... да нисам нека лака роба, хоћеш да кажеш?!...

ПИКЉА (долази): Причекајте, ево и мене да чујем о чему конферишете?

БОРА: Кад сте већ сви на окупу, могли бисмо и да одржимо састанак!... (Са свих страна се скупља маса.) Другови и другарице!... (Сви запљескају.) има међу нама, на жалост, и таквих који никако неће да схвате позитивне тенденције у нашим кретањима!...

ПИКЉА: Боље нека се јаве сами, него да их ми тражимо!...

ВИТОМИР: Који сте па то ви?!...

ЛИНА: Ми - наши!...

ВИТОМИР: Твоји нису моји!...

ПИКЉА: Чији су то онда његови, друже управниче?...

БОРА: Сви смо ми једнаки!... само су неки мањи, а неки су виши... неки су тањи, а неки су дебљи... И нећу да чујем да се још гризете и правите калабалук у задрузи!... Засад се још нећемо кажњавати, али ако неко мисли да настави тако, грдно се вара!... Заоштрићемо ми то питање!...

Брже, сви на своја места, норма не сме да трпи!... (Сви одлазе.) А ти се, Витомире, врати!... (Витомир се праћа.) Како реагују на критику?...

ВИТОМИР: Пребледели, нема у њима капи крви!... дошли ко овај дувар, па дрхте, дрхте... живи умреше!...

БОРА: Одлично, гурај ти само за њима и стој им над главом!... (Витомир одлази.) Е, како сам се надао... ал' ни сањао нисам!... (Засмеје се грохотом, па се наједном уозбиљи и преко рамена погледа некога ко долази са стране.)

II

ОД ПРИЛИКЕ ДО ИВАЊИЦЕ: БЕСТРАГИЈА

Амбијент: Почетак као у првој ставци, али се у току електрифицира и модернизује.

СЕЛИМИР (Долази. Бора око њеш снисходљиво обиграва): Чујем, испуњавате план производње за сваку похвалу, друже Боро?...

БОРА: Било је у почетку повуци-потегни, друже Селимире!...

СЕЛИМИР: Ал' видим сад сте у зениту на графикону?...

БОРА. Многобројни задругари, кажем... срећом не тако типични за нашу средину... и што је најважније у мањини случајева, друже Селимире... накарадно су испрва схватали!...

СЕЛИМИР: Али, ако је истина све оно што сте у формуларима за први и други квартал приказали?...

БОРА: Истина је, али баш у вези с тим, а без икакве друге везе ма са чим, мислим: мутним и нејасним, друже Селимире... постојала је бојазан, не тако велика и неизбежна, већ само коренита и пресудна... ге се тако није ни могло десити да се зачауримо и останемо изоловани нашом воскарском љуштуром... умало!... да нисмо благовремено и енергично, правовремено!...

СЕЛИМИР: А шта ви још производите уз свеће и жишке?...

БОРА: Пекмез од кајсија у нахткасмама које су прављене за извоз, па их наручилац вратио због изигравања тачака из уговора које предвиђају прву класу, а нама то не чини... прва или шеста, за пекмез су стандардне... и сродно је све по боји: „Катарина Голд“!... ми то шатирамо у тону!...

СЕЛИМИР: И како онда ту разнородну производњу исказујете?

БОРА: Бројчано, друже Селимире!... све на сто!... тирста насто!... петсто насто!... испод шест стотина никад нисмо!... а пењемо се до астрономских висина...

СЕЛИМИР: Добро издржавате, друже Боро?... и како све постижете?...

БОРА: Из ока, из бока, друже Селимире!... код нас иде све на плајваз, нема ништа одока... почни кад осване, а заврши кад смркне!... шенкуј лево и десно док не угодиш!...

СЕЛИМИР: Зар нико није дигао глас да се буни због прекомерног рада?...

БОРА: Кушали су они мене, па осетили тврдо!... јер нема код мене трте-мрте, ја одмах сазивам конференцију!... па једну, па другу, па трећу, па... четврту, па двадесет и четврту!... до сто један и натраг!... све с чврстом намером да сваку ствар назовем њеним правим именом... ова је пушка, она је прангија, а Лина је тешка хаубица!... ја их врстам по калибру, па којој нисам добар, на улицу!... нека иде!...

СЕЛИМИР: И оде ли ко?...

БОРА: Нико!... само се згледају, знају да ово треба сачувати!... образ се ни за какве паре не сме окаљати!... а да ја нисам тако радио, не бих ја ни био данас ово што јесам, већ бих имао пет-шест кућа и три факултета!...

СЕЛИМИР: Али да се неко диго и отишао?...

БОРА: Нека иде!... кад му ја зацрним карактеристику, има после да се потуца од немила до недрага и опет преда мном на колена да пада... само, од капаре ни помена!... да му дамо капару, па да га после сањамо?... аја, ако хоћеш да изгубиш пријатеља, само му укажи поверење... готово је, одмах има да засере!...

СЕЛИМИР: Знају то они, друже Боро, боље него ти и ја!...

БОРА: Аха!... тргоше се на време!... засукаше рукаве!... притегоше коланс!... опљунуше у шаке!... откочише гаћице!... раде, раде, раде!... нема више да роваре, ил' да нека каже да неће... него још и другима шаку на уста турају: куш!... све једна другој отвара густ... а препоруке за управника много значе код персонала!...

ПИКЉА (долази натрашке и говори некоме ван сцене): Две враћам, три узимам!... четири сам дужан, од ове три једну враћам и узео још седам, да од њих дометнем на оних пет осам, пола задржавам, а од оне друге половине пола ћу вратити, па да узем још девет и онда смо квит... не зна се више ко је коме дужан, па ником ништа!... (Излази.)

СЕЛИМИР: Шта се то овде код вас сваки час нешто узима и враћа, друже Боро?...

БОРА: Лоша навика, друже Селимире, све на дуг живимо!... час ми враћамо дуг домовини, час се отаџбина нама одужује... и сви дужни, и сви ружни!... (Одлази бесно.)

СЕЛИМИР (зове неког ко је ван сцене): Дођи ти овамо, друже!... (Долази Пикља.) Јеси ли ти шта ову земљу задужио?

ПИКЉА: Кошта ме онолико, друже, али да не нретерам... само да нисам Јасам могао данас... мало је фалило да одапнем!... али како ћу друкчије кад чујем: „У Ваљеву скембали Среју Аврамовића!“... Па хватам први воз у пуној каријери и ето ме тамо у рану зору... трчим с краја на крај: од Злокућана до Иидрака, од Видрака до Бајира, од Бајира до Петог пука, од Петог пука до Градца, од Градца до Боричеваца!...

ВИТОМИР (долази): Опет ти лажеш навелико?...

ПИКЉА: Тражи Саву Ћалова да га питам: „Шта се то ради?“

ВИТОМИР: Докле ћеш ти уносити лажне податке у своје биографије?!...

ПИКЉА: А Сава Ћалов слеже раменима и црвени од стида, у очи не гледа... И води ме у 'апсану да се на десет минута сретнем са Срејом!...

ВИТОМИР: А Среја седи у ћошку на сандуку, с чарапом на глави, рукави му прекрили шаке, смањιο се од муке и поплавио као чивит!...

СЕЛИМИР: Значи, ви сте били заједно?...

ВИТОМИР: Не бих ја с њим ишао ни кроз густо грање, него сам ту исту песму чуо већ хиљаду пута, И.1 ми мелодија остала у ушима!...

ПИКЉА: Скаче Среја кад ме види, па ме грли!... у образ ме љуби, на уво ми шапуће: „Не жали паре!“... Те ја јурим за првим возом и ето ме натраг на штендеру, враћам се у први сумрак!... жена пишти, синовац запева... деце немам... А ја набијам!... па набијам!... па набијам у ташну!... паре... па набијам, па набијам, па набијам!... прште ташна!... а ја учкур из гаћа дај!... увезем и све носим Фрањи Цукеру!... нити их он броји, нити сам их ја бројао, ал' ено га Среја и данас жив!... (Наклони се и журно одлази.)

ВИТОМИР (журно и бесно одлази за Пикљом): Е, не могу више то да слушам, лажаро матора!... писа-ћеш ти допуну!!... (Излеће са сцене.)

БОРА (улеће на сцену): Као што вам рекох, друже Селимире, све један другог ућуткују... али ми се ни на томе нећемо зауставити, не спавамо ми на ловорикама... и да вас ја у то уверавам, нема места... сами сте се уверили на терену...

СЕЛИМИР: Одозго је све гладац.

БОРА: А кад сам међу првима дојурио да се прикључим, ви сте зазирали...

СЕЛИМИР: Е, па прошлост ти није блистава.

БОРА: Прилично сам се ломатао и протурао кроз живот као 'оца кроз поњаву, ал' немојте ви мене сагледати у томе светлу, био сам млад ко недопечен ђувеч, претпоставимо!... ишао сам стомаком за хлебом, то су ми све грехови из младости, друже Селимире... онда је на оној страни било јачег мрса... Данас сам ја други човек, ни принети више оној замлати!...

СЕЛИМИР: Имаш ти организаторских способ-ности.

БОРА: Само ви намигните, ако треба дати мало одушке, може!... примам ја то на себе!... да аран-жирам један покер са шлепованим дамама!... држим ја две у сталној приправности, ко лађе су!... или ако сте ви за нешто суптилније, тражићу ја друге две за исте паре!...

СЕЛИМИР: Чувај се ти да не забраздиш с распусним друштвом, јер ми у тебе полагамо наде на другом пољу!...

БОРА: Е, сад сам ко на иглама!... горим од нестрпљења да чујем шта ће ми се заломити?!...

СЕЛИМИР: Не би смео да показујеш претерано наглашену жеђ за положајем!...

БОРА: Али кад смо сви ми такви, друже Селимире!... а отац ми није био ништа бољи!... никад

није могао да сачека да му ми после кажемо ко је куцао на врата... него, тек ето ти га, гега се и панталоне придржава!... упола пресекао, само да би одмах видео ко је дошао!...

СЕЛИМИР: Ма неће бити да смо се ми у теби преварили, друже Боро?... Зар ти не умеш да се обуздаш у одсудним тренуцима?... па кад се још испостави да треба и по леђима да пукне?...

БОРА: Тога се већ не прибојавам, драли су мене, „во времја“ ко јарца, оуглао сам на батине!...

СЕЛИМИР: Ал' ипак ништа горе од глади, друже Боро... па кад закрче црева, продао би човек и рођену мајку, а камоли идеју?...

БОРА: Како ко, друже Селимире... још мој прадеда је мазао бркове воском, да изгледа ко да се најео печења... не продајемо се за храну!...

СЕЛИМИР: Сад си, друже Боро, положио испит, а већ сам био на ивици да те отпишем, кад оно малопре иоче да густираш карте... Нису нама потребни коцкари и женскарочи!... Нама је потребан чвршћи, карактеран друг, да начне проблем Шпире клонфера, приватника, који на овој нашој територији квари рачуне лимарске задруге!...

БОРА: Дајте га мени, друже Селимире, преклињем вас!... Ја сам за њега премија!...

СЕЛИМИР: И нисмо далеко од тога, друже Боро... само с напоменом: тамо ствари иду онако како не би требало да теку, већ цигло годину дана!... није ГО ствар у зачетку... то сад треба коренито... у ко-рену сећи!...

БОРА: А опсег, друже Селимире?... мислим у и.удству?...

СЕЛИМИР: Сто четрдесет.

БОРА: Значи, дупла ширина!...

СЕЛИМИР: Зато смо се и решили да целу ствар поверимо у руке неком окретнијем... и кад смо се иочели присећати: ко би то могао бити?...

ВИТОМИР (долази): Зна то друг Бора... вртео се 1)п ко на жеравици по конку док сте ви конфериса-III... Ја му у пролазу рекох: „Иди, друже Боро, ручај... немој да трпиш гладан, ко зна хоће ли то бити окончано и до поноћи!“...

СЕЛИМИР: Замајали смо се око уводне речи!...

БОРА: А ја напољу чашћавам помоћне службе-нике и шаљем их да прислушкују код врата: помиње ли се моје име!...

ВИТОМИР: Кад пред вече онуда наиђох, ја опет спазих Бору снајдера како иде као луд тамо-амо ис-пред прозора и пропиње се на ирсте не би ли видео ко се јавља за реч!... (Одлази.)

БОРА: Ухвати ме пред крај зебња: хоће ли ме подржати онај коме сам на један пар платио реконстру, само да ме не заборави!...

СЕЛИМИР: И на коме ћемо се сложити?... на Бори снајдеру!...

БОРА: Кад сам то у зору чуо, кб да сам се поново родио!...

СЕЛИМИР: ТИ си, друже Боро, извео воскаре на прави пут, рецимо?...

БОРА: Сабио сам им рогове у врећу, друже Сели-мире!... преокренуо сам их за триста шездесет сте-пени!...

СЕЛИМИР: Зато ћемо ми тебе аутоматски прешалтовати за управника лимарске задруге... при-хваташ ли?!...

БОРА: Оберучке, друже Селимире!...

СЕЛИМИР: Е, честитам ти, друже Боро, на новом постављењу!... и дај да те одмах упознам с особљем... (Наједном долазе лимари, међу њима: Лина, Пикља, Витомир, Розика и Гоца. Доносе бојлере, фрижидере, вентилаторе и све друге елементе који симболизују електрификацију и механизацију. Све то успут и брзо монтирају у већ постојећи декор, и сви пљескају.)

Другови и другарице, ово је ваш нови управник, друг Бора!... (Сви запљескају, Селимир прилази Пикљи.) А ово ти је пословођа, друже Боро!...

ПИКЉА: Пословођа Ширгић.

БОРА (полугласно Селимиру): Нешто ми је он поднадуо?... што је тако пергаментиран, као да три месеца није јео хлеба?...

ВИТОМИР (домеће Бори са стране, као у поверењу): Бивши човек... али сад на своме месту... истиче се... једино што има несређено породично стање...

БОРА (полугласно Селимиру): Да нема он неког од својих ближих у субверзивној емиграцији?...

ВИТОМИР (домеће Бори са стране, као у поверењу): У разводу је с другарицом већ седам година, а никако да то пресалдуми!...

ЛИНА (домеће Бори са стране, као у поверењу): А женица му златна!... него га ухватила једна караконцула, па га пумпа!...

ВИТОМИР (домеће Бори са стране, као у поверењу): Њему је рођени синовац онај друг Милоје Ширгић из заштите... али њих двојица не говоре од првог дана!...

СЕЛИМИР (прилази Лини): А ово ти је другарица из рачуноводства, друже Боро!...

ЛИНА: Ангелина — Лина, рођена Перекитка!...

БОРА (полугласно Селимиру): Нешто ми је она много опуштена?... што је тако изгужвана, као да су је краве жвакале?...

ПИКЉА (дометне Бори са стране, као у поверењу): Жустра је у раду... ко видра!... само је због своје породичне трагедије повучена мало у себе...

БОРА (полугласно Селимиру): Да није неко од њених најближих на промени боравка, у жици?...

ВИТОМИР (дометне Бори са стране, као у поверењу): Човек јој је под старе дане полудео и одлуњао за неком успијушом још пре седам година...

ПИКЉА (дометне Бори са стране, као у поверењу): Њен предратни дугогодишњи самац и тако рећи пријатељ куће — садашњи је начелник обавештај-пп... али он се иселио од ње још оног истог дана!...

СЕЛИМИР (прилази Витомиру): А ово ти је, друже Боро, друг по кадровским питањима!...

ВИТОМИР: Камбасковић Витомир.

БОРА (полугласно Селимиру): Нешто ми је он много робустан?... што се тако кочопери, као да му је бог отац, а стриц Таша Рачлија?...

ПИКЉА (дометне Бори са стране, као у поверењу): Хоће да саслуша човека, али неће да оћути ни своме ћаћи!...

СЕЛИМИР. Камбасковић ће ти, друже Боро, бити десна рука!...

ЛИНА (дометне са стране Бори, као у поверењу): Код њега вам је што на уму, то на друму... шашав, па то ти је!...

БОРА (прилази Розики и Гоци): А вас две?

РОЗИКА и ГОЦА (углас): Ми бисмо било какво запослење!...

ГОЦА: Није важно шта... друже, ја се не стидим рада!... ако треба шта да се пропере, скува, испегла... све!...

ВИТОМИР: То ми је рођена свастика, моје жене сестра од тетке, друже управнице... поштено чељаде, али без уже специјалности... и ја сам то жени отворено рекао, да овде за њу нема места... ал' жена се смушила, каже: „Ти мрзиш моју фамилију, а други зетови запослише и по туце неких својих, питај бога којих!“... недоказљива је!... Докажите им ви, друже управнице, молим вас!... питајте је!...

БОРА: Како сте?

ГОЦА. Добро смо.

БОРА: Шта радите?

ГОЦА: Што радимо, то и патимо... службу, у стварима, тражимо...
БОРА: Е, сад нека пословођа настави са стручним делом испита, а ја одох да прођем кроз канцеларије... кад се вратим саопштићете ми резултате!... (Излази, за њим сои остали сем Витомира, Гоце и Пикље.)

РОЗИКА (одлазећи добаци Пикљи): Цеди је док јој се не смучи живот!... (Излази.)

ПИКЉА (кад остане насамо с Витомиром и Гоцом): Дакле, другарице... дајте, размрдајте се мало, па да пређемо на испитивање!... што сте се тако унезверили, реците нешто, било шта...

ВИТОМИР: Развежи језик, Гоцо!... крећи, море!!...

ГОЦА: Па ето, на пример... птице имају две, а сисари четири ноге...

ПИКЉА: Врло добро.

ГОЦА: Рибе и змије немају ноге.

ПИКЉА: Одлично!

ГОЦА: Рибе имају пераја, а птице имају крила. И свако понешто ради...

ВИТОМИР: Е, ти ми, свастико, баш осветла образ!... нисам ни претпостављао да си ти тако мала, па натучена... сукља из тебе ко из пекарског оцака!...

ГОЦА: И свако понешто ради... ту сам стала... па даље... (Декламује.)

Видар рану вида, зидар кућу зида.

Месар стоку коље, тесар деље коље.

Кројач сукно кроји, пастир стадо броји.

Ковач гвожђе кује, а трговац тргује:

тргни овамо — тргни онамо,

трзају на паре...

ПИКЉА-. Е, па лепо-лепо... браво!... видим знате да бургијате... а да ли знате шта је то перклајз, другарице?...

ВИТОМИР; Одакле би то она знала, Ширгићу, кад га ни видела није!...

ПИКЉА: А знате ли, другарице, шта је то дурхшлаг?...

ВИТОМИР: Не знаш, Гоцо, не трепћи ко сврака иа југовину!... први пут сад за дурхшлаг и чујеш!...

ПИКЉА: Знате ли бар, другарице, шта је то кирнер?...

ВИТОМИР: Ниси, Гоцо, ни протрчала поред њега, не вреди стењати!...

ПИКЉА: Е, знате сигурно чиме се цигују чункови?... то зна и лимарски ученик прве године!...

ВИТОМИР: А ти ни то не знаш, јадна Гоцо!... и како онда мислиш, црна друго, међу лимаре?... кад не знаш да се чункови цигују бурунглијама!...

ГОЦА: Нико се научен није родио...

ПИКЉА: Не учи се, другарице, занат у вашим годинама!

ВИТОМИР: Није то, Гоцо, као развити резанце на дасци!... има ту, уха!...

ПИКЉА. Па кад дође ситни шток за гравирање, иа фалцовање шолојзном и децанглама, па епипонг за навијање!... а где је тек уметничко крецовање на сит--машини?!...

ВИТОМИР: Лимарски је занат златан, али га тре-ба знати!... (Гоца зап.шче.) Нећеш, ваљда, још и пла-ка ш?!...

ПИКЉА: Кад немате никаквих квалификација, једино вам преостаје или администрација или уметност!...

БОРА (долази, за њим иду: Селимир, Лина и Розика): Шта би?... остаде ли другарице жива?...

ПИКЉА: Угрува се сирота, друже управниче!...

РОЗИКА (брзо Пикљи полугласно): Сад ти избаци мене на површину!...

ПИКЉА: Тресну јадна ко дулек!... Али ја сам хтео са своје стране да вам кажем неколико лепих речи о другарици Розики... пријемчива је и универзална!...

РОЗИКА (брзо прилази Бори, истичући при том све своје женске чари): Можете ме употребити на више начина!... као кромпир!... за гарнире, за одервере, за чуспајизе, за мелшпајзе!... ви свакако волите шуфтнудле?...

БОРА: Са сепрезлама!

РОЗИКА: А каприц-даме?

БОРА: Па брдарице и шне-нокле!... али мораћете да причекате, ипак... (Гоци.) И ви, такође!... коначну одлуку донећемо тек кад се ја упознам с овдашњим проблемима... али неће ни то унедоглед!... ако вам се претерано жури, изволте, запиткујте, нама нисте на сметњи!...

СЕЛИМИР: Е, па тако, другови!... од овога тренутка ћете у свему слушати друга Бору, а он ће вам вероватно одмах рећи шта од вас захтева и очекује!... (Сви запљескају.) Друже Боро, желим ти све најбоље и много успеха у раду!... па кад те опет онуда пут буде навео, немој да прођеш а да не навратиш!... ја немам овде више шта да тражим!... (Сви запљескају, Селимир одлази.)

БОРА (прати Селимира до излаза и виче за њим): Путуј игумане, не брини за манастир!... (Сви запљескају, Бора се враћа одсечно, уозбиљен, надмен, силан.) Другови и другарице, ја знам какви сте ви!... какви су уопште наши људи!... о томе не бих дужио!... не можете ни ви бити ништа специјално!... Тешко вас је сложити, знам... је л' тако?!...

СВИ: Тако је!...

БОРА: Само се гложите и један другоме врат ломите, а ни сами не знате управо зашто... је л' тако?!...

СВИ: Тако је!...

БОРА: Сложни сте само кад треба нешто да се макне!... и кад треба негде некога лагати, онда сви у исти рог дувате... је л' тако?!...

СВИ: Тако је!...

БОРА: Ал' тамо где почиње деоба, тамо почиње и свађа до крви... је л' и то тако?!...

СВИ: Тако је!...

БОРА: Мртви хладни сте кад је у питању све друго, само у џеп нико да вас не дира... ту сте најосетљивији... је л' тако?!...

СВИ: Тако је!...

БОРА: Кад дође до пара, ту гинете... је л' тако?!...

СВИ: Тако је!...

БОРА: И срамота је што је тако, а што није онако како би било мило и мени и друговима горе!... Јер с друге стране!... не треба ћутке прећи преко тога и томе слично трећег!... Међу вама има високо свесних и помало квалификованих!... је л' тако?!?...

СВИ: Тако је!...

БОРА: Значи, има таквих који нису смели дозволити да тај озлоглашени Шпира клонфер подрије задружне темеље и на тај начин окрњи углед

државног сектора и баци сенку на нашу одбрамбену моћ!... Запитајмо се: зашто је до тога дошло?...

ВИТОМИР (изненада излети напред): Могу ли ја да кажем, друже управниче?!...

БОРА: Пробај.

ВИТОМИР: Ствар је проста као пасуљ са без!... Шпира тера своје раднике као бог ђавола, па је њихов учинак четвороструко већи од нашег, јер ми овде забушавамо на другарској бази!... (Комешање, жагор.)

БОРА: Ја се не бих могао сложити ни с једним објашњењем које правда приватничке малверзације!...

СВИ: Тако је!...

ВИТОМИР: Не може бити да је тако!... Шпиру волим као со у очи, али што јесте — јесте!... Лукавом Шпири се исплати да своје раднике плаћа двоструко боље него што ми плаћамо наше, јер њему и по тој рачуници остаје два струка, а у свим понудама за извођење лимарских радова кудикамо је јефтинији од нас!... не можемо од њега до посла да дођемо!... (Комешање, жагор.)

БОРА: Другови и другарице!... насупрот површним, недовољно проученим и застарелим схватањима, ја сматрам, другови!... другови, ја сам стопостотно сигуран да ви досад у своме раду нисте имали виднијих резултата због тога што то натезање са Шпиром клонфером нисте поставили као политички проблем!...

СВИ: Тако је!...

БОРА: Другови!... ми морамо, другови!... и хоћемо и ако нећемо!... другови, то је наша обавеза!... обавезно да обећамо!... па макар и не испунили, другови!... другови, на савременијим основама морамо убудуће!... другови, морамо и ако не можемо!... темељићемо наш рад, другови!... куле у облацима!... темељи на песку!... тврде као памук!... неизоставно, другови!... облигатно!... свим расположивим снагама!... другови, хоћемо ли?!...

СВИ: Хоћемо!... (Запљескају.)

БОРА: Ви хоћете, другови а да ли можете?!... Другови, имате ли ви овде планско одељење?!...

СВИ: Немамо!...

БОРА: Имате ли ви кадровско одељење, аналитичко одељење, опште одељење, правно одељење, дактилобиро, транспортно одељење, персоналну службу, експедицију, административно одељење, продајно одељење, књиговодствено одељење, пропагандно одељење, рачуноводство, теле-фото службу, складиште реп-родукционог материјала, магацин потрошног алата, евиденцију, протокол, портирницу, покретни бифе, лабораторију, шпецерај, позамантерију, и све остале пратеће службе?...

СВИ: Немамо...

БОРА: Имате ли нормирце, другови?...

СВИ: Немамо...

БОРА: Имате ли поентере, лаборанте, ситкутанте, калкуланте, трабанте, манипуланте, сејзале, лакташе, економе, аналитичаре, аранжере, гелиптере, магационере, труцере, режисере, инкасанте, цинкароше, комисионаре, егзекуторе и натконтролоре?!...

СВИ: Немамо...

БОРА: Па онда није ни чудо, другови, што задруга крмеља и храмље!...

СВИ: Тако је!...

БОРА: Без ових стручњака и неопходних служби, другови!... другови, данас у ери јуриша на леп жи-вот!... смешно је и замислити да ће наша задруга бити наше ухлебље!...

СВИ: Тако је!...

БОРА: У догледној будућности, другови, стасаће и наша деца!... ја предвиђам оформљење института за проучавање и унапређење производње чункова и розетни, у склопу нашег задружног гиганта!...

СВИ: Тако је!...

БОРА: И да имамо где да примамо и чиме да послужимо кад нам ко значајнији дође у обилазак... Ко на себе прима обавезу да протумара по граду, да проњуши шта има од страних пића?...

ПИКЉА: Могу и ја, али морам знати с којим капиталом располажем?...

БОРА: Другарице Лино, јесу ли стигли изводи из банке, па да се према стварном стању упуштамо у комбинације?... могли бисмо или понтијак или шевролет?...

ЛИНА: Блокиран нам је конто... има већ месец и по дана... (Одлази скрушено.)

БОРА: Добро сте ми рекли!... лепо нам се то наместило: имам аконто чега да тражим да се на наш ток Прелије нешто мало за почетак!...

ВИТОМИР: Сила сте, друже управниче!... штанцне би нам ваљале више него сав онај остали крш!... Ови наши мајстори изгинуше с данцима!...

ПИКЉА: Али ако хоћете нешто фино, а јефтино... рећи ћу вам да мој пашеног продаје декавејца с генералне... али као нов је, само још две болцне да се промене на предњем трапу!...

БОРА: То је идеална прилика.

ПИКЉА: Окасион!

БОРА: Знам, али кад сам се ја већ пожурио с писмом... онај је можда већ утоварио плимута о којем смо се договарали кад је последњи пут полазио напоље... каже: „Није прешао више од шездесет-сдамдесет хиљада"!... гурај ти за пиће!...

(Пикља одлази, Розика бесно одјури за њим.)

ВИТОМИР: Добро, друже управниче, а шта би са Шпиром?...

БОРА: Није он вредан наше пажње!... не можемо се ми предати таквима!... Такви ће сами од себе одумрети у овом нашем друштву!...

ЛИНА (журно долази): Друже управниче, хтела сам да вас питам за упутство: како ћемо исплатити овога вашег рођака што нам споља шаље кола?

БОРА: У виду хонорара за ажурирање књиговодства и прављење завршног рачуна!... или му јавите да испостави фиктивни рачун за адаптацију шупе у којој нам је радионица... чули сте!...

(Лина журно одлази.)

ВИТОМИР: Је л' сад дошао на ред Шпира, друже управниче?...

БОРА: Није још... морамо ми мислити на оне који су нам ближи и који то више заслужују... на пример, твоја свастика... треба ли другарицу збринути или је оставити игри случаја?...

(Гоца брзо прилази.)

ВИТОМИР: Овде ми она седи, друже управниче!... на глави!... али што не може, не може...

ГОЦА (упадне Витомиру у реч): Увек он мене тако, друже управниче, оставља за касније!... (Витомир одмахује руком и одлази.) А ја бих се на сваки начин запослила... живим код њега већ годину и по дана... није ни он дужан, ни осуђен... а у питању је цела моја будућност... скоро...

БОРА: Зар је баш пригустило?...

ГОЦА: Пред регистрацијом сам, а немам стана... самачке собе у ђаволску матер скупе, друже управниче!... уступнине и не питајте!... уз откуп ствари, још црње и горе!... ил' кирија три године унапред!... а може и за позајмицу... позајми милион-два, па седи годину-две, а враћање дуга под планином!... да прсне човеку жуч, па то ти је!...

БОРА: Где ви живите?!... уопште нисте у току!... зар је мало њих било у вашем положају... али људи отварају очи... а! виде ли негде прозор без завесе, они кидишу!... доста је да убаце једну своју ствар: шифоњер или канабе... ако их не избаце за петнаест дана, после су ко град... закон их штити!... третирају се као бесправно насељена лица, а њих не можеш друкчије него преко суда... док то прође кроз све инстанције, иха!... три-четири године!... можда ће дотле бити пронађен и лек против рака!...

ГОЦА: Знам да то раде људи, али којих професија... онај мој је војно лице, старији водник... друга је војна дисциплина... а ја да теглим креденце и влшкасне не могу, тешка сам...

БОРА: Да ми нисте скренули пажњу не бих ни приметио да сте пупави!...

ГОЦА: Кад се не да сакрити, друже управниче... ех, ми смо се мало непромишљено упустили... а ја рекох, да га вежем чим било... на цени су водници!... привући ће га к себи нека друга, војна је то струка!... и сад више немам одступнице, с три пуна месеца ми нико не би радио!...

БОРА: Е, па да спремамо превез, другарице, кад је тако!... само да се све лепо сврши, чувајте се претераног штрапаца!... и поднесите молбу, ја разумем живот... све сам упамтио, не треба ништа да бележим, узећемо ваш случај одмах у разматрање...

Гоца: Кад да дођем по резултат, друже управниче?...

БОРА: За који дан... ми смо баш сад пред отварањем нових управних погона... питање је само добијања пословних просторија и телефонских прикључака... Интересујте се, рецимо у среду!...

ГОЦА: Па данас је среда, друже управниче?...

БОРА: Ја сам мислио на ону среду одмах по првом, од данас за двадесет и осам дана!...

ГОЦА: Ваљда се дотле нећу породити... (Излази.)

ВИТОМИР (улази): И на чему смо сад са Шпиром, друже управниче?...

БОРА: Аух, људи, таман једно отаљаш, друго ти се пење заврат!... Зар не видиш да имам посла преко главе, друже Камбасковићу?!... И нико ти то не верује, сви мисле: управник бити, то ти је на меканој фотељи седети и дебелу плату примати!... А колико секирације имам само с фамилијом?!... Они који

до јуче за мене нису хтели ни да чују, и они ме сад својатају... „Лако нам је сад" — кажу... „Сад је и наш Бора руководећи!"... Навалили, бре, на мене са свих страна!... траже од мене службе, станове, везе, протекције,

олакшице, бањска лечења, пензије, обустављање кривичног поступка!...
Шта си ме ти оно питао?...

ВИТОМИР: Питао сам: шта ћемо предузети у вези са Шпиром?...

БОРА. Чекај да и то унесем у подсетник... Ш-ш--ш... шине за Дишу
Пућиног... шантунг лихт плав, више петролеј, а може и сериз... један
осамдесет пута сто двадесет... или три и шездесет пута седамдесет...
шљака, видети за камионет... Широла барба Мате, Крк, задња пошта
Пунат, двокреветна за почетак августа... шрафштук за Миланчета...

Штефица: двадесет и један, триста тридесет и три, локал нула три...
(Записује.) Тако!... ја сам овде код мене под „Ш" записао: Шпира клонфер,
а и ти ме опет с времена на време подсети... Него, где је Ширгић, треба с
њим да се консултујем око адаптације управне зграде!...

ВИТОМИР: Ено га он!... баш малопре се дотетура из вароши нацврцан, са
свирачима... (Ван сцене хармоника разоуче коло, подврискивање.) Чујете
ли га шта ради?... (Викне неком ван сцене.) Ширгићу!... Долази, несрећо,
овамо код управника на рапорт!... (Бори.) Не чује, идем да га зовем!...
(Одлази. Ван сцене хармоника још увек трешти.)

ПИКЉА и РОЗИКА (улазе загрљени. Пикља у руци држи литарску флашу.
Певају углас уз пратњу хармонике која свира ван сцене):

Мали пијац, мали пијац, потопила Сава...

Мали пијац, ето тако, потопила Сава...

Мога дику, мога дику, заболела глава...

Мога дику, ето тако, заболела глава...

Препливаћу, препливаћу, и Дунав и Саву,
да пронађем за мог дику лековиту траву!....

да пронађем за мог дику лековиту траву!...

(Розика зграби од Пикље флашу и пије.)

БОРА: Аух, другарице!... цуг вам је ко гладна година... дугачак!...

ПИКЉА: Међите ми све на гомилу, друже управниче!... само ми у душном
брава не дирајте!... дрмнуо сам неку више, па сад...

БОРА (узима од Розике флашу): Море, друже Ширгићу, у друштву се и
калуђер жени!... (Натегне из флаше и спушта је на сто.)

ПИКЉА: И не бих ја... него, ето, нешто тако моје лично... посвађамо се, па
се помиримо... и док све то опет дође на своје место: онде једну, тамо
трећу...

РОЗИКА (полугласно Пикљи): Не гњави... него питај, можда човек има
неку своју посебну жељу за хармоникаша?... да га распомамимо и
орасположимо...

БОРА: Него, кад си већ у добром расположењу, хтедох да те припитам како
ћемо за мој кабинет?...

ПИКЉА: Ја сам већ наложио да се за гавера откуца гарантно писмо за
једну таблицу у никлу, да изгравира калиграфски: „управник" — „У" -
велико!...

БОРА: Немој, Ширгићу, у никлу... чини ми се репрезентативније је у
месингу?...

ПИКЉА: У потпуности, друже управниче!... што кажу Енглези: „Ко не зна
шта је лепо, нека узме оно што је скупо!"...

РОЗИКА (полугласно Пикљи): Немој ми се ти правиш Енглец, него набаци
за мене!...

БОРА: Не смемо ми ни да расипамо, Ширгићу!... И мислим да обојицу мајстора треба подстицати на штедљивију потрошњу пуцвалда и шмиршајбне!... Све то опет иде из нашег властитог џепа!...

ПИКЉА: Тако сам и ја предвидео... за ваш кабинет: једну малу клуб гарнитуру у кожи!... писаћи сто најпростији: у дуборезу!... за доле ништа нарочито: тепих под лајсну!... и још само витрина с књигама!... није важно којим!... важно је да буду у масивном повезу... кад неко уђе да одмах помисли: „Аух, шта је овај управник књига прочитао!... И ниједна није лакша од пет кила!“...

БОРА: Као да ми читаш мисли, знаш шта је!... Имаш ли ти шта код мене?... да и ја за тебе нађем реципрочно разумевање?...

ПИКЉА (полугласно Бори): Немам ја... него једна дивна другарица!...

БОРА: На шта пуца?...

ПИКЉА (полугласно Бори): На радно место где не треба радити...

БОРА (полугласно Пикљи): Ова?... а?...

ПИКЉА: Аха!...

БОРА (полугласно Пикљи): Дај ме, 'леба ти, упознај с другарицом једном згодном приликом...

ПИКЉА: Розика, душо!...

БОРА (полугласно Пикљи): Немој тако нападно, преплашићеш је!...

РОЗИКА (брзо прилази, гурка Пикљу и полугласно му говори): Истопи се... иди, остави нас насамо... (Пикља невољно одлази, осврће се, као љубоморан је. Чим он оде, Розика се разнежи према Бори.) Алп знате да ја увек тако не могу да останем на миру ни четврт сата!... само ли седнем, ето ти келнер да ми шане да друг који седи до врата пита: шта пијем?!...

БОРА: Збиља, шта пијете, другарице?...

РОЗИКА: Liqueur!... мента или ајер!... Једанпут је било и у комбинацији с пивом!... без увертире, само: трап!... келнер пред мене спусти на сто послу-жавник с криглом пива и чашицом менте... каже: „Од другова преко пута!“... А другови преко пута окренули столице од свога стола према мени, па кад се ја осврнух да видим ко части... они се мало придигше од столица... у десним рукама им чаше, наздрављају ми... а левом машу и певуше:

„Дођи амо, не стој, злато, само'....

Дођи, злато, да се упознамо!“...

БОРА: А знате откад сам вас ја запазио!... још од јесенас!... али ако не верујете, рећи ћу вам и где!...

Ја сам сишао у колима преко трга... а ви сте онде до биоскопа стајали на новини... чистач вам цинквајзом чистио папучице на плуту... је л' било то?!...

РОЗИКА: Да сам знала да вам махнем!...

БОРА: Ал' сте вични, другарице!... бојим се само да ово за вас није много мизерна средина?... на које место ви рефлектирате?...

РОЗИК

А: Било које, нисам ја манџија... где ви кажете?...

БОРА: Онда у ресторану иза пијаце, скровито је?...

РОЗИКА: Ту не могу, немам приступа... шеф сале ми баш пре неко вече рекао да неће више да ме види у своме локалу!...

БОРА: И због чега то?...

РОЗИКА: Због једног упаљача!... нисам хтела да му га дам... и ја сам га добила!... може човек после да ме пита: „Где ти је упаљач?“...

БОРА: Е, па не можете ни ви њему дати сваку ствар коју добијете!...

РОЗИКА: Каква је онда корист за мене од свега гога?...

БОРА: Него, да мењамо локал... није рђаво ни у бифенцету преко пута трамвајских штала... одмах онде кад се обиђе око споменика!...

РОЗИКА: Само, молим вас, у најстрожијој дискрецији... Ширгић је дозлабога љубоморан и чипав...

ВИТОМИР (улеће махнито): Е, да видимо сад, друже управниче, хоћемо ли шта предузимати у вези са Шпиром?!...

БОРА: Баш добро што си налетео, имао сам намеру да те потражим!... сад ћемо одржати ужи састанак, само да завршим с другарицом... (Розики.) Ви, другарице, као што сам вам већ и рекао... овде се ради све према законским прописима, и ту код нас нема изнимке... Поднесите молбу, узећемо је у рад ових дана!...

РОЗИКА (одлазећи): Аривидерчи, Рома!... гуд-бај!... (Излази.)

ВИТОМИР: Ова је Ширгићу попила мозак!...

БОРА: Немамо ми право, друже Камбасковићу, да се мешамо у ма чији приватан живот и природне појаве... ако он нама овде одговара, нас не занима шта он код куће у кревету ради... и да ли још уопште нешто може да уради?... ко зна?... ја сумњам!...

ПИКЉА (улети): Јао, друже управниче, што сам случајно налетео на једну тако дивну стварчицу за ваш кабинет!... па као риба, а из уста јој светли... то је, у ствари, столна лампа, али нешто уметнички!... то не бисмо смели да пропустимо!... али треба да се плати из руке у руку... неће жена за чек ни да чује!...

ВИТОМИР: Станите, бре, људи, на крају смо сезоне, опет ће нам се десити да због Шпире останемо без посла!...

БОРА: Ја мислим да ми у прво време треба да радимо и с губитком, само да тога душманина гурнемо низастрани!...

ПИКЉА: Онда, јесмо ли рекли да ја од Лине дигнем паре на име таксених марака и поштарине, да исплатим жену?!...

ВИТОМИР: Али ако ми будемо опет радили с губитком, а Шпира са милионском зарадом, пре ћемо ми од њега угасити свећу!...

БОРА: Али кад њега уништимо, после ћемо резати цене како нам се прохте, јер неће бити њега да нам конкурише на лицитацијама!... имаћемо одрешене руке!...

ПИКЉА: Жена чека преко пута у капији са зембиљом, није згодно!...

ВИТОМИР: Да Шпира капитулира?... па кад ће то бити?... мало сутра?... на никад-дан!...

БОРА: Касније, другови, касније!... кад останемо сами на терену, па ударимо астрономске цене, инкасираћемо ми и губитке!... зидаћемо виле!... шврљаћемо којекуда по свету на специјализације!... Уосталом, где је много бабица, ту су деца килава!... ја овде диригујем, а ви гледајте своја посла!...

ЛИНА (улази ужурбано): Друже управниче...

БОРА (рукне на Витомира и Пикљу): Шта ви још чекате?!... да падне плафон?!... Сви на своја места!... бога ли вам шепртљастог!...

(Витомир и Пикља се повлаче са сцене.)

ЛИНА: Друже управниче... стигле су фактуре...

БОРА: Спустите их на сто, парафираћу у току прексутрашњег дана... чим уграбим мало слободног времена!... (Лина спушта папире на сто и одлази.)
Вуна, бато!... прпа!... креч!... (Узима папире са стола и чита.) Сифони, решои, шодер, џезве, лодер, шебоји, дрвени адвокати, филцани, буџе, опуте, папуле, лужине, штопцигери, чивије, ђунђуве, мерџани, пиксле, рефеи, славине, контре, клинци, зејтињаве крпе, крпељи, муљачп, зарезачи, пампурачи, секире, пумпе завезане, закивци, шипци, угарци, лактови, прст пред носом, камен у главу, филоване песнице, пупеле, буботке, роткве стругане, пуждре и прошци из раја, не-што од дората и овце, плус лабудова... колосално!... Треба њима само буквицу очитати... утули лампу!! (Мрак. Запева у мраку колико га грло носи.) Очи моје на врх главе стоје!...

III

ТРИЦЕ И КУЧИНЕ: КОЊСКИ НОКАТ И МАГАРЕЋЕ УВО

Амбијент: Све исто као у другој ставци само с нешто више сивила (тила, застора, плоча).

СЕЛИМИР (долази): Хоћете ли прегрмети, друже Боро?... како сте се припремили?...

БОРА: Бомбасто, друже Селимире!... накантаћемо их са најмање два гола разлике, што се тиче дер-бија!... а на послу... онога ћемо ударити по кеси!... I рцаће он у дуговима!... кб и она што се усред веселја подиже и оде од стола... скупо ће је то коштати... Све ћемо ми те бесове на Шпири искалити!...

СЕЛИМИР: Ви сте тако замислили у своме мозгу, л хоће ли то баш све и испасти, друже Боро?...

БОРА: Биће и горе, друже Селимире!...

СЕЛИМИР: Значи, ништа боље?...

БОРА: Па што горе — то боље, друже Селимире!... кад му се кукавица залеже у буђелару, па ни макац!... и онима само да преотмемо центра, испадеше они из зоне!... убићемо две муве из једног ударца!... Неће више Шпира шиштати на свеце!...

СЕЛИМИР: Да видимо, друже Боро...

БОРА: Биће она жељна сува хлеба, па ће обилазити око летње баште у којој ја цевчим шприцере, као литија око цркве, ал' ја је нећу погледати ко смрдљив сир!... Видећете, друже Селимире!... у поверењу: искалкулисали смо ниске цене с губитком!...

СЕЛИМИР: Значи, добитак у бубњу?...

БОРА: Ново дижемо, старо рушимо, то нам је девиза... у циљу штедње, да никад немамо две ствари... За сто година сазидамо сто кућа и опет имамо једну... све на једном истом месту зидамо и разиђујемо... по српској формули: ћар плус фајда једнако је штета!... у поверењу: за неких седам милиона и шест стотина четрдесет и три и по хиљаде улазимо у булу, само да њега прецвикујемо... (Долази Шпира, огроман, одлучан, јак.) Ево вешца!...

ШПИРА: Е, добро сам вас затекао на легалу!...

БОРА: Само се шепури, љоснућеш данас!...

ШПИРА: Ала си сад запенушио, Боро!... да не буде после туц-муц?!...

БОРА: Неком рат, неком брат!... прелазни је рок такав... Тек за тебе мрка капа!...

ШПИРА: Како коме, вама ништа... нула!... Ви - где сте — да сте — ту сте!... не мичете се с места!...

БОРА: Ал' овога пута ћемо те, мајчин сине, из цуга навући да дубоко улетиш у сезону без посла!...

ШПИРА: И моју кућу да подупреш одозго?... Себе сте уфркестили... лој вам кости истерао!... Иде, иде, па стане!... јесте да напредујете унатрашке, али зато бар добро кочите узбрдо!...

БОРА: Нека, нека: харангирај!... нећеш још задуго!... и над попом има попа!... Питаћу те кад ћеш опет кувати кафу на стотинаркама?!...

СЕЛИМИР: А какве су то компликације настале око кафе?

БОРА: Дошао господин у бифе да попије кафу!

ШПИРА: Кажу слепци: „Немамо на чему да скувамо, прекид је струје"... Јесам ли ја крив за то?!...

БОРА: А он се направи кабадахија!

ШПИРА: Нећу да се дегустирам, па кажеш: „Дај овамо ту џезву с водом, а за струју ћемо лако!"...

БОРА: Па извади гужву стотинарки!... па све једну по једну пали у чикаберници под џезвом!... И наочиглед забезекнутих келнерица и шанкуша скува силник себи кафу на стотинаркама!...

ШПИРА (обраћа се Селимиру): Овај Бора је бандоглав, осветиће му се то једног дана, али вама ћу рећи, иако вас не знам, није важно, ја поштујем свачију веру!...

СЕЛИМИР: Ако мислите на веру у изградњу, молим.

ШПИРА: Није Шпира жељан кафе, него терам мак на конац!... Јер понегде је то њихово пословање чемерно и јадно, па да не знаш да л' је кулук ил' раде за плату!...

БОРА: Пали и жари, Шпиро, још замало, ал' ускоро ћеш и ти закуцати на наша врата!...

ШПИРА: Ко зна шта се иза брда ваља?... не бежим ја од тога!...

БОРА: Може и сутра... ко и она: пар виршли с два парчета хлеба, па с ногу... А ти ако хоћеш: маљ у руке, па на кров, да диринчиш ко мајстор и ништа више!...

ШПИРА: Двадесет и седам година се Шпира вере по крововима и пуза се уз олуке, низ гелендере, преко банкина!... А не знам ти?... да ниси на томболи читао бројеве?... Ја ћу сутра, ако затреба, као што сам и до јуче!... Али да ти кажем и ја теби!... за она анонимна писма што их стално шаљеш инвеститорима против мене... ја мислим!...

БОРА: Шта имаш ти да мислиш!... Ко тебе шта пита за твоје приватно мишљење!... задржи ти то за себе!...

СЕЛИМИР: Ма пусти, друже Боро, човека да говори...

ШПИРА: Код вас један ради, шесторица га надгледају, а дванаест њих штимује и намиче!... па после у анонимним писмима тражите спас!... за сламку се хватате!... не гледате од чега се живи!... Хоћете ли моћи још дуго да издржите тако?... и како ви то замишљате, мени није јасно?!...

БОРА: Јесте ли га чули, друже Селимире?!... Награбио се пара, па кевће!!...

ШПИРА: А ти изграђујеш ову земљу кроз анонимна писма!...

БОРА: Ти који само за своју душу и гушу грамзиш и отимаш?!... Зар се и ти усуђујеш да судиш о мени?!... Ти коме не лежи на срцу изградња, већ...

ШПИРА (упадне му у реч): Е, доста је било преклапања о изградњи!!...

Заинтересуј се ти мало и за преклопе на саставима кад лимом опшивате кров!... јер ако кроз преклопе процури кишница, изградња је фушерска!...

СЕЛИМИР: Друже Боро, овај човек није глуп!...

БОРА: Нека се провери, захтеваћу!... да ли си ти, Шпиро, и колики си прилог дао за помоћ пострадалима од елементарних непогода?... шупаљ нос до очију!...

ШПИРА: Није, него стотка, бато!... И немој да опет чујем да шкрабаш она писма против мене!... И да се трсиш по пиљарницама... „Ја сам Бора управник!“... Шта ако си управник?... Можеш опет да једеш труле јабуке, као што их једе и сав остали свет... већина!... Неће ти стомак провалити!... него да ти се пробира, баш си сладак!!...

БОРА: Где су ти обвезнице народног зајма?!... Покажи!... Остале ти у шупи на клавиру кад си цепао дрва!...

ШПИРА: Ту су, види!... И ако имаш шта против: изиђи на светлост дана!...

Чујеш ли, а?... како ти можеш да претиш кондуктеру отказом на службу, зато што ти није отворио да изађеш на задња врата?... Шта мислиш ти?!... ако си управник, ниси деспот да иживљаваш своју власт где стигнеш!...

БОРА: Где су ти похвале и јавна признања за активности у оквирима стамбених, кућних, собних, фе-ријалних, бањских и ка-пе-поправних?!...

Где ти је полиса Доза?... имаш ли пробне фотосе Уфуса?... и претплаћујеш ли се на билтене Уницефа?... Купујеш ли јубиларна издања „Сана“, и знаш ли тачне индикације за употребу геносана?!...

СЕЛИМИР: Има, Боро!... друг документује!...

ШПИРА: Ако ниси ћорав... на, па гледај!... све ја стигнем и не кукам!...

Порез плаћам, порезнике питај да л' сам икад рекао: „Немам“!... а од мог пореза пола општине прима плате!... Три сина имам: најстарији академац, средњи гура медицину, а најмлађи таља у гимназији!... Од две ћерке: једна шиша фармацију, друга граби за зубарку!...

БОРА: Где ти је потврда о завршеном кратком курсу Паза?... Да ли си абонент Каенуа?... или бар Есказеа?... Него, ништа од тога!... Нема те на програму Ертебеа!... Нити ти поштујеш нормативе Јуса!...

СЕЛИМИР: Боро, ниси у праву!... друг поседује уредне папире!...

ШПИРА: Ја тако, умерено... средње домаћински!... одузету мајку негујем, тасту сенилном и му-шичавом угађам и синовца пригрљујем уз себе док не изучи цинкографски занат!... Али и брата, асистента факултета, вучем на својој грбачи!... да није мене, снајка би са она три њихова црвића скапала од глади!...

БОРА: У коју ти сорту спадаш, где се убрајаш?... Или у припомажуће, или у почасне, или у ванредне, или у индивидуалне, или у хонорарне, или у приуче-не, или у инокосне, или у масовне, или у сталне, или у кооперативне, или у полуквалификоване, или у саветодавне, или у пробне, или у доживотне, или у приучене?... или нигде?... чардак ни на небу ни на земљи?!...

СЕЛИМИР: Грешиш, Боро!... друг је уредан платиша, без заостатка!...

ШПИРА: А пет мајстора запошљавам, плаћени су што ни један мајстор није у вароши!... два су ученика код мене на занату!... и опет ја стигнем да поред своје жене нахраним и оденем још три сиротице!... (Ван сцене жагор.) Имао бих још ја теби да читам, Боривоје, али немам кад!... (Ван сцене жагор.) Ево га овај, позива... отварају понуде!... (Одсечно одлази.)

БОРА: Вара се он, друже Селимире!... не делите ви његово мишљење, знам!... Будућност је у задругама!...

СЕЛИМИР: Али не таквим, друже Боро, каква је ова ваша била до сада.

БОРА: Без обзира на тешкоће, друже Селимире!... (Вади из џепа новине и брзо даље чита из њих.)... „на које тренутно наилазимо... на нашем једино правилном путу ка коначној победи... и духу тих начела!"...

СЕЛИМИР: Чекај, бре, друже Боро!... прочитао сам ја одјутрос новине, није ово читалачки час.

БОРА: Хтео сам само да потцртам!... да истакнем у први план!... да конципирам!... да уочим све кључне тачке!... да дотакнем најактуелније пробле-ме!... и да заинтригирам јавност!... јер, кажем!...

СЕЛИМИР (упадне му у реч): Ама доста је било каже, друже Боро!...

лицитација је почела, сад треба све то што се говорило и у дело спровести!... Хајдемо!... (Излази, Бора брзо одлази за њим. Селимир говори ван сцене.) Први и други пут!... Први и други пут!!...

РОЗИКА (долази да се врцка по сцени): Ко да више?!... ко да више?!... ко да више?!... ни по бабу, ни по стричевима!... паре ће победити!...

СЕЛИМИР (ван сцене): Фарба црвена!

БОРА (ван сцене): Парола трећа!

ШПИРА (ван сцене): Тролетница! Оде вооз!!... Треба вама само очитати буквицу!...

РОЗИКА: Биће пара као плеве, а ја им се хватам као неко пореско одељење, кад калкулишу цене, они имају у виду и мене као потрошни алат, опа!... (Запева.)

На камари душе голе

једна другој на нож соли,

па се гризу кад се воле,

кад се љубе зуби боле!

Вруће гвожђе — зрело грожђе,

перунике, мак и конац, врч и колац...

Мада шкоди, она прија,

љубав као погибија!...

(Прене се и сва се извије, па почне да шенлучи с Бором који долази.)

Стој!...

БОРА (сав сломљен, није му до шале): Стао сам...

РОЗИКА (егзалтирано): А ко иде?

БОРА (преко воље): Управник Бора, ...еш му матер!...

РОЗИКА (егзалтирано): Тамо њему неком три корака напред, остали, стој!

БОРА: Омани се, Розика, шале, ситуација је забрињавајућа...

РОЗИКА (егзалтирано, мазно): Ма кажи ми лозинку... кажи лозинку!...

БОРА (направи три несигурна пијана корака и једва стане, задржи се на стакленим ногама): Лозинка: „Оде маст у пропаст!"...

РОЗИКА: Не одазивам се ја на ту карту, цаба ти је!... Без замасти нема сласти!... (Бесно оде.)

БОРА (дрекне бесно за њом): „Све је Анте полизао канте!!!“... (Враћа се „себи“, спушта тон.) Се ја са сељацима!... чије бабе здравље!... ми кажу: „хвала“!... ми сместе, их!... ех!...

ШПИРА (долази као међава и у пролазу се осврће на Бору, застане): Е, па ја живим од рада, а ти радиш за плату, Боро!...

БОРА: Па до балчака, му љубим!... ситан камен до рамена!... с неба, па у ребра!...

ШПИРА: Ал' да ти мени платиш, ја те не бих примио код себе ни потпалу да ми цепкаш!...

БОРА: А узе нам меру, си наиван!... нам звизну... баш ошантави... и ко прстом!...

ШПИРА: Можеш да се фарбаш којом хоћеш фарбом, ал' да те пустим у своју радњу: за три дана покор би био!... оно што сам ја годинама градио, разградио би ти зачас!...

БОРА: УХ, колач му!... презнојих се!...

ШПИРА: А нек' пусте мене на твоје место, за три месеца ће задруга да пропева!... дошло би све у ред, ко под конац... луди Боро, није ствар у фарби, крсти се ти ногом, ја ти не верујем!...

БОРА. Прећера га, оде до корица!... (Као да ће насрнути на Шпиру, али застаје.) Се старај само да ти што пре видим леђа!...

ШПИРА: Да те плате — кол'ко плате — нећеш ти да радиш... таква ти је душа: тмула и натрула!...

БОРА: Мигај, милки, метаниши и ето ти га: на — с прага и у кућу!... (Гурне Шпиру.) Окани се!...

ШПИРА (гурне Бору и Бора далеко одлети): А што се пртиш кад не можеш да поднесеш, а?!...

БОРА: Кривак, па се закити!...

ШПИРА: Ал' ја радим како радим, где ме туре, где ме цимну, где ме пипну, исто ће да буде... исто ћу да радим свуда, јер сам човек... фуј!... (Дуне и оде.)

БОРА: Их, не лези враже, чудо једно!... Срећо Петрова, ко да сам се натрашке родио!...

СЕЛИМИР (долази љутито): У, бре, друже Боро!... тај и на ваш свесно испланирани губитак испаде у својој понуди упола јефтинији!...

БОРА: Па шта ћу му ја?... још би му кроз прсте прогледао, па нек носи шњур!... лупио је у банку, имао је срце!... Али што се поврх свега хвали да је он с овом, на коју ја сад имам пик, перфектуирао још пре рата!... Е, па то је крајња дрскост!... мене не занима роба из мирнога доба!...

СЕЛИМИР: А шта ти отоич рече, друже Боро?...

БОРО: Нешто не памтим?... Рекох ли да ми вилу диже таст, јер не зна куда ће с толиким парама које је добио за товљену јунад?... Или рекох да сам се ја на зидање одлучио кад сам четири милиона и нешто више на спортској прогнози шчарлопнуо?...

СЕЛИМИР: Море, твоје се приче не могу ухватити ни за главу, ни за реп!... Него, шта ти рече у вези с задружним пословањем?...

БОРА: Аја!... рекох ли да смо на лицитацију кренули без студиознијих цена?... баш тако!...

СЕЛИМИР: Е, па друже Боро, без алата се не креће на посао!... а ти рече баш супротно, колико се ја сећам... „Видећемо“, кажеш... Па сад?... Видиш ли бар сад своје добројутро?!...

БОРА: Гледам ја и сагледам тај проблем већ четири дана, друже Селимире... Ал' и то сагледање је растегљив појам!...

СЕЛИМИР: Добићеш ти због овога по носу, друже Боро.

БОРА: Да је нека награда, то би ме мимоишло, а укор неће!... килаве сам ја среће... из пуног џака свиле извукао бих свилену бубу!... да сам му намерно препуштао посао, не бих му га тако глатко препустио!...

СЕЛИМИР: Ал' он од тебе таквог и не чека да му га ти препушташ, него он први граби, а ти суши зубе!...

БОРА: Већ и- он!... ко зубна болест!... Ја му трасирам пут у гроб!... кад ме пратиш ко сенка, мислим... хајде!... смислио сам да га маркирам, па кад он рукне на мене, ја се само измакнем... и кркете!... пенал!... оде он!... ал' не оде, него се измигољи и отперја!...

СЕЛИМИР: То и јесте централно питање: како се извукао?...

БОРА: Како?... тако га и ја зовем: како?!... Али немојте ме ни ви одозго, молим вас, доводити у временски теснац... (Селимир лагано одлази, Бора га прати.) Стрпите се још за који дан... (Селимир излази, Бора говори за њим). Ето мене на реферат у суботу!... тако ми је згодно да повежем с недељном утакмицом!... (Враћа се ка средини позорнице и ставља качкет на главу.) И нећу се смирити док га не раскринкам!... види ти њега како је саможив?... само згрће, згрће, згрће... нема да се сети, да каже: Е, бре, Боро, и ти си жива душа... ево и за твоју душу, па гледај своја посла... па да будемо пријатељи!... (Шуња се около, скида качкет и на главу ставља бере. Одозго се спуштају на канапу: кофе, штафле, олуци, лимарске мердевине. Напаковати једну поп-арт сцену.) Сад ћу ја још да видим и то њено ондулирање по цело послеподне!... (Шуња се.) Па да ми више не измишљаш којекакве бајке, да је тај с којим си виђена, као случајни пролазник... а ти си као из учтивости ишла с њим да му покажеш где може да добије собу на ноћ!... И што ти да улазиш у собу, ко да он не зна да прити-сне браву?... И откад ти постаде тако предусретљива, кад те ја знам да без пара код тебе нема никакве љубазности?!... (Шуња се.) Сачекаћу ја те бизгове пред Гимназијом, па ћу све за њима!... разбуцаћу ја ту мангупарију која те навикава на карте!... а течи, из дана у дан, сваки дан по једна петохиладарка испари из шифоњера!... зар се ја одрах радећи за коцкаре?!... (Шуња се.) А и на тебе ћу ја, Шпиро, успут бацати по који поглед!... имам ја очи и овде, на темену!... видим иако не гледам!... боље ће ти бити с миром, него с чиром!... ако ти нико није створио на дванаестопалачном, ја ћу ти га створити!... нећу се оканити док се не размекшаш!... (Шуња се.)

ШПИРА (наједном бане): Је ли ти, бре, златоусти?!... Докле ћеш ти мене да шпијунираш по грађевинама?!...

БОРА (трже се): Много би ти хтео, Шпиро!... да те пустим без ичег?... да неометано тераш даље... што?... шта имам ја од тога?... ни једном не рече: „Боро, брате, дошао је ред и на тебе“... сви ми то волимо!...

ШПИРА: Знам ја од првог дана да се и ти врзаш око мене због тога, али ја не дајем коме не морам!... и ових моралних је ко жутих мрава, па кад бих ја подмиривао и све вас остале ситне рибице около, мало бих вам био и за доручак... ви сте у стању земљу да поједете, а камоли мене убожјака!...

Одлази одатле, јер ако ми падне мрак на очи, дограбићу један маљ, па ћу вас све побити!... (Бора се уплашено повлачи, Шпира се бесно враћа.)

СЕЛИМИР (бане и налети на Бору): Шта ти овде тражиш, друже Боро?... Зар ниси на своме месту у задрузи?!...

БОРА: Нисам, друже Селимире... окапам овде и студирам из прикрајка... шеткам се горе-доле око градилишта и меркам не би ли како прокљубио Шпирине шпурије!...

СЕЛИМИР: И какве су новости, друже Боро?...

БОРА: Ако алудирате на прошлонедељну утакмицу, друже Селимире, изгубисмо с два нула... али због голмана!... лажирао је!... најавили смо жалбу... и нека проба председник дисциплинске да је не уважи... њега бар имамо у шаху!... тражио је проширење у стану, а стамбени наш секретар... нека сам бира: или стан или жалба?... Него, ако мислите на ону што сам је возио колима извана... кад сте ме оно спазили... не знам како да вам кажем?... и тако — тако... али кабаста је прилично!... Него, тек да се каже да и њу човек није даније пропустио кроз шаке!

СЕЛИМИР: Море, друже Боро, шта се мене тиче кога си ти пропуштао кроз шаке!... ја те питам — нађе ли ти Шпири који пропуст?...

БОРА (осврће се): Па сад... како се узме... зависи све, је ли?... од много чега, а понајвише од њега... ја га чекам, видећемо... он ми врда, али ја га чврсто држим... и зна лола да је под микроскопом, па замагљује... прави се невешт... па као не разуме шта мене мучи, ал' разумеће!... зато сам ја овде!...

СЕЛИМИР: Верујем, друже Боро, али из задруге нам је стигао глас да за време радног времена користиш гужву, па идеш код жена док су им људи на послу... и никад те, кажу, нема у канцеларији?...

БОРА: Зар је некоме и то засметало што ја морам службено на терен?...

СЕЛИМИР: Тврде да си се сав ангажовао око стављања под кров своје виле, а задругу си пустио на божју вересију!...

БОРА: Мени се на све стране ради о бити ил' не бити!... морам наћи неког на царини, па макар црко!... зацепили су ме!... више су ми они узели, него онај што ми шаље кола извана!... А обашка што се мотам око Сиде Мамуровић!... јер Сиде Мамуровић и Савета Мраовић су као нокат и месо!... у правом смислу те речи: два тела, једна душа!... једна дува, друга хлади!... још да се на време нисам распитао, не бих знао на која врата да закуцам за стипендију ономе мом климавом братанцу!... једва га и кроз средњотехничку промувасмо!... И где баш мене међу толикима нађоше да ургирам код другова за скидање условне казне оном Лази благајнику!... указало му се опет нешто да профитира, видело би њих више од тога фајду, ал' он не сме због условности... да кажемо право, и није најзгодније!... Па ми поврх свега неко још и код вас прави збрку?!... Шта је са овим светом?... све се то искварило, не можеш се више ни у кога поуздати... једно ти каже у лице, а друго ти говори иза леђа!... не дај боже да дође до каквог суочења, било би с Петра на Павла!...

СЕЛИМИР: Море, ти си, Боро, попустио нешто у задњи крај?... изгубио си се... шта је то на тебе утицало да се тако измениш?... да није нека другарица посреди?...

БОРА: Е, па ако је ствар већ дотле дошла, друже Селимире!... нећемо јести свашта!... да и ја кажем шта имам!... је л' тако?!... А друкчије, друже Селимире, није и не може бити!... али ако ви немате више поверења у мене, друже Селимире, ја се повлачим!...

СЕЛИМИР: Није задруга хотел, друже Боро, па да у њу долазе управници како се којем припрди!...

БОРА: Зашто, друже Селимире?... ја сам у њој био и жив и печен, а што?... да ме кљује у мозак и фехта свакојаки дунстер?!...

СЕЛИМИР: Што си се па и ти примио таквог положаја ако ниси кадар?!...

БОРА: Ма лепо мени моја жена каже: „Ти бар, Боро, имаш залеђину, први комшија нам је: оха!... а тако рећи кућа до куће!... па кад могу они који немају никог, што не би могао и ти... само да га прес-ретнеш на капији кад излази ујутру из куће... и да му кажеш: аман-заман!... ви, па бог!... моја судбина је у вашим рукама!... имате ме на души!... Што си се загледао у ту задружну прчварницу ко пинтер у буре!... Има, Боро, још и те како лепих положаја!..."

СЕЛИМИР: Нећемо се ми играти задруге!...

БОРА: Што?... напротив!... још и боље, за мене!... нека моје место заузме онај који ће све то знати боље од мене, да га видим који је тај?!...

СЕЛИМИР: А какво ти имаш мишљење о другом Витомиру Камбасковићу?

БОРА: Па знам ја да баш он мене откуцава, нека му служи на част!... Али ја хоћу само узгред да напоменем да сам ја већ нашао кључ за Шпирину благајну... хтео сам да кажем тајну!... и да се ја нисам мувао по вароши зато што то мени чини неко посебно задовољство, да се прегоним од баште до баште, да се наливам хладним шприцерима и хватам зјале!...

СЕЛИМИР: Зар се баш ни један пословни разговор не може водити уз јогурт у млекари?...

БОРА: Или, може бити, није искључено, да неко представља ствар као да сам се ја искрадао у радно време да бих неку преварио набрзину!... док јој се представим као управник задруге, упола сам посао свршио!...

СЕЛИМИР: Знаш ти где ђаво спава, само нећеш да кажеш да је тако!

БОРА: А, не!... не тако!... већ, напротив, искључиво у службене сврхе!... хтео сам да већ једном дође крај томе Шпири!... доста смо се возали!...

СЕЛИМИР: У једном се бар слажемо: доста је свега!

БОРА: Ал' немојте ме ни ви одозго пресирати!... (Селимир одлази, Бора га прати.) Сачекајте резултат без нервозе... ето мене на консултовање у петак!... тако ми се, са суботом и недељом, хватају четири дана!... (Селимир излази, Бора остаје и виче за њим.) Ако посао и не обавим, барем да ухватим пет дневница!...

РОЗИКА (улеће): А ја ћу ухватити неку гребу, чекајући те на овој промаји!... знаш ли ти шта си обећао?...

БОРА: Обећао сам ти, Розика, али сад и мени висе ноге!...

РОЗИКА: Знам ја такве, Боро, ко што си ти?... прво забразде код женске, па се после изговарају на све могуће начине!...

БОРА: Ма шта ме кошта да те унесем у платни списак, не дајем ја то из свога џепа!... али кад је ситуација уопште узев нејасна!...

РОЗИКА: Где ми је била памет, тако ми сад и треба... кад сам пустила тебе на дуг... па сад зависим од твоје милости и немилости!... А ја сам чак и једном амбасадору попила шест пића на празно!... ти си први овако јефтино прошао код мене... скоро џабе!...

БОРА: Хајде, тврди пазар!... не знам ко ти је купио пелерину од црвеног епонжа?... и ко ти је комплетирао доње пресвлаке од резеда крепсатена?... да није мој покојни деда устао из гроба?... А?... где су ти твоји силни обожаваоци?!...

РОЗИКА: Па питај, питај!... конобари знају!... нека кажу јесам ли ишла са сином власника ирачке петролејске компаније!... дао ми је руж!... диван руж!... да знаш какав руж!... пастелни руж!... какав овде нема руж!... италијански руж!... и алкицу за кључеве са жужуом-бижуом... плексиглас, кампари!... једном дошао таксијем по мене!... аха, Џони!... Слушаш ли ти мене или ја све ово говорим у луфт?!...

БОРА: Слушам, Розика, сваки дан, већ тридесет година!

РОЗИКА: Зар те није срамота, на каквом си ти положају, а ја идем гола ко пиштољ!... усред лета закопчана до гуше...

БОРА: Аух, бре, Розика!... ти си се сва у динар претворила!... докле ћеш да извлачиш?!...

РОЗИКА: Јесте, мало сутра... липам водурину на овој врућини по цео дан, а гледам све моје сусетке... и да су неке, него кожа и кост... све искривљене и згурене!... ал' мало-мало, па претрче преко улице у самопослугу по хладно пиво!...

БОРА: И те самопослуге су само једне мамипаре!...

РОЗИКА: Добро, душо, хоћеш ли ми на крају ипак дати да подигнем хаљину од шнајдерке?... или си се предомислио, мацане?... ваздан се накањујеш!... зар се тако тешко растављаш од сваког свога динара?...

БОРА: Тешко је човеку да се растане и од венчане жене, иако је свет пун жена, а камоли од рођених пара!...

Розика: Али да знаш само што ми тај фуру-крој дивно приања уз тело, сви ми фазони дођу до изражаја!... за тебе се ја све то и удешавам, ред је да се ти и издужиш... немој на својој малој Розики да штедиш!... немој да жалиш!...

БОРА. Како да не жалим, срце ми се цепа... на, држи!... брже их склањај да их не гледам!...

РОЗИКА (зграби новац): Што си наједном постао тако утучен?

БОРА: Зар тако рђаво изгледам у лицу?... јесам ли подмакао?... да нисам жут ко пувало?...

РОЗИКА: Ко мисирска баба... И зар увек мораш да одболујеш сваки издатак?...

БОРА: Да нисам збиља болестан?... Ал' болестан се човек губи прво код жене!...

РОЗИКА: А ја још мислим да те питам хоћеш ли ми дати и нешто ситнине за мармеладу и брашно, да ти умесим линцер торту с циметом... ти волиш слат-ко!...

БОРА: А болестан после жене, изостаје од пића, од дувана, од астала... да куцнем у дрво, да не чује зло, још сам ја у снази!...

РОЗИКА: Тако, разведри се!... што да куњаш кб пребијена мачка?... Уместо да се радујеш што ће тво-ја мала Розика да се понови!... Хајде, пожели ми не-што лепо, да ми та хаљина буде срећна у љубави!...

БОРА: Благо теби, Розика, кад ти само на љубав мислиш!

РОЗИКА: Лепа сам и у глави, и у телу, природа ме наградила!... на шта да мислим? кад не морам... ето ругоба, па нека мисле, нека се ваде на памет!... О чему бих ја имала да мислим?...

БОРА: О раду, Розика!... о раду мало мисли!

РОЗИКА: Да сам хтела мотику, имала сам ја то и на селу!... Убио га бог ко воли да ради! — што каже наш народ...

БОРА: А како он?... А?... пева и ради, и ради певајући... Шпира!...

РОЗИКА: Који ти је па сад тај Шпира?...

БОРА: Шпира клонфер!... бесан, силан, осигуран са свих страна!... неуништив, пун пара!... Одакле то њему све?... да је под заштитом државе, него приватник!... Откуд му све то, шта он ради?...

РОЗИКА: Шта ради и сав остали свет!

БОРА: Шта ради?

РОЗИКА: Швиндлује, бари, закида, варира, крадуцка, гребе, шпекулише, драпа, одваја, кашира!... Шара, бренује, ваћари, мачиње, балансира, плени, фушерише, смувава, мути, вара, клопа, пет минута страха!... опа!... довија се како ко најбоље зна и уме!... Шта би и тај твој Шпира могао друго ван свог осталог света?... није ни он светац!

БОРА: Е, Розика, знаш да си ти једна масовна!

РОЗИКА: Чини ти се, драги... нисам ја толико писмена... ја сам са села... цованка без школе... проста и глупа... сељанкурка... права гуска... (Наједном запева темпераментно.)

Га — га!...

Мала гушчица!...

БОРА: Ух, што ти је женско лукаво, одмах ми нађе слабу тачку!

РОЗИКА (пева даље):

Сирота залутала,
сву ноћ у помоћ звала...

Га — га!...

Мала гушчица!...

БОРА: Управи своју жаоку змијче тачно у срце, па штреца!

РОЗИКА (пева даље):

Наишо један гусан,
чупав и плав...
Обећа њу да жени...
Готова је приповетка.
Розика га сада чека...
Га — га!...

Мала Гушчица!...

БОРА: Е, да знаш да ћу само због овога наредити да ти данас откуцају решење о постављењу!...

РОЗИКА: Хајде, одбаци ме до куће, данас ми све иде од руке!

БОРА: Чиме да те одбацим кад немам кола?

РОЗИКА: Ма глупа је свака женска која се лепи за човека без кола!

БОРА: Е, што ти умеш понеки пут да испаднеш некултурна!... Јесмо ли прекјуче у зору слупали колана вијадукту, или би ти била у стању и на саслушању све да порекнеш?

РОЗИКА: То су била задружна... а где су твоја кола?

БОРА: Сврбе те сад и моја, је ли?... да и њих негде скрамо!... па нисам ја то нашао на улици, ко-шта то мене пара!!... нисам ја задруга!!...

РОЗИКА (трже се): Бежи!... (Пође и осврће се.) Ено га, чика Ширгић!... посумњаће ако нас опет види скупа!... (Брзо оде.)

БОРА: (у сусрет Селимиру, који ужурбано долази): Не може човек лако да се курталише беде!...

СЕЛИМИР: Докле и та беда, друже Боро?

БОРА: Па видели сте је, друже Селимире!... ја не знам куд ударам главом, а она ... нека луда своје врсте ме закупила да утаначимо пошто-пото!... не могу да је укочим и уразумим... рекох: дај да је заговорим, заборавиће... и тако у разговору, реч по реч... добар ми је савет дала!

СЕЛИМИР: Она теби дала савет?

БОРА: Аха.

СЕЛИМИР: У којем смислу?

БОРА: У смислу покретања акције.

СЕЛИМИР: Зар смо дотле дошли, друже Боро, да савсте за акцију купимо по улици?

БОРА: Тако ситуација налаже, друже Селимире!... циљ оправдава средство!... треба кренути стрмоглавце, па све или ништа?

СЕЛИМИР: Чекај, бре, друже Боро!... не играмо ми, ваљда, транге-франге?!...

БОРА: Какви играмо, нема више шале!... дошло је време да један другоме главе скидамо, па или ја - или Шпира!... за обојицу нема места под овим сводом!

СЕЛИМИР: Значи, има нових момената?

БОРА: Има, друже Селимире... Дајем наздрово оба ока да ми се изваде, ако Шпира не тура рефузу уместо описом радова од стране наручиоца предвиђени материјал!... Ето, откуд њему рачун да ради јефтиније од задруге!...

СЕЛИМИР: Тешка је то оптужба, друже Боро... то подлеже кривичном гоњењу!

БОРА: И испадање из лиге!... зар то није наш циљ?... Хоћемо ли ми такве толерисати?!...

СЕЛИМИР: Али ако се испостави да је човек невино осумњичен?... крши се закон, друже Боро!... јесу ли ти извори информација сигурни?

БОРА: Поприлично.

СЕЛИМИР: У шта се ти поуздаваш?

БОРА: У оно што жене причају, друже Селимире.

СЕЛИМИР: Немој се ти с тим ачити, друже Боро!

БОРА: Није то тек онако, друже Селимире!... зар ви држите да бих ја стављао своје име на испит?... напротив!... ако хоћете да дознате нешто о нама мушкарцима, питајте само жене!... оне нас боље познају него што се ми сами међу собом распознајемо!

СЕЛИМИР: Ради се о томе, друже Боро, да се без потребе не праве две грешке!... једну сте већ направили, кад сте дозволили да се Шпира разграна!

БОРА: Ама!... где се миче има нешто живо, не брините бригу!... који је тај без ичега? Ако не лоче, он пребија кецу ребра!... ако не чешља карте, он мучи муку с непослушном децом!... или бар гине улазећи у траг својој рођеној жени: с ким га прави будалом!...

СЕЛИМИР: А Шпира?

БОРА: Рачунам, ако код Шпире не истерамо зеца, причачкаћемо вука, још боље!

СЕЛИМИР: Примаш ли ти ту одговорност на себе, друже Боро?

БОРА: Не одбијам ја ништа, ви знате да сам ја агилан, друже Селимире!... Нека од мене и овога пута потекне иницијатива да му смрсимо конце, само ви од горе благословите!

СЕЛИМИР: Тешка срца, друже Боро, ствар је деликатна... (Полази, Бора иде у стопу за њим.) Али, ето, да дамо своју сагласност на твоје наваљивање...

(Излазе заједно.)

IV

КАД СИВАЦ ПРОЋЕ КРУШЕВАЦ: ЧЕШАГИЈА

Амбијент: Као у трећој ставци, само више ваздуха, више светла и простора.

ЛИНА (улази журно): Друже управниче!...

ГОЦА (улази с друге стране с бременом до браде): Извините, другарице... да ли је ваш друг управник долазио овога месеца у канцеларију?...

ЛИНА: И мени је потребан ко хлеб, али га нема!... не даје од себе гласа већ месец дана!...

ГОЦА: А можда бисте ми и ви могли дати обавештење?

ЛИНА: Не знам о чему се ради?

ГОЦА: Знате, ја сам пре шест месеци и нешто више дана предала молбу за намештење, па све од сутреша до сутреша... још нисам добила одговор... бојим се и дете ћу донети на свет пре него што ћу до службе доћи?...

ЛИНА: То вам верујем.

ГОЦА: А искрено да вам кажем, нисмо још све то формално привели крају... он остаје при мени... али не можемо због стана, а нисмо у могућности да то регулишемо у својој режији...

ЛИНА: Баш вала, ти што издају собе с употребом кухиње, и сами већ не знају шта би човеку тражили!...

ГОЦА: Још кад чују за млад брачни пар, скинули би човеку и капут с леђа.

ЛИНА: Искрено саосећам са вама, и због тога ћу вам рећи нешто, али ви ми, молим вас, немојте правити неприлике у служби...

ГОЦА: Откуд бих ја то!

ЛИНА: Ако вас питају од кога сте чули, ви реците: није важно!

ГОЦА: Шта вас се тиче, рећи ћу...

ЛИНА: Невоља је у томе што пословођа протежира једну своју...

ГОЦА: Тога сам се ја и прибојавала.

ЛИНА: А знате каква је: оригинална! Ма да је видите на улици, не треба нико ништа да вам каже... чим је видите, знате: та је! нафракана, нафракана!... све на њој дречи!... пада у очи на раздаљини од триста метара!

ГОЦА: Од таквих поштене не могу на ред да дођу!

ЛИНА: И бојим се да већ и управника није смотала... Има код ње хлеба за обојицу... Нешто се мислим, управник и пословођа ће код ње у кооперацији... један другоме да испомажу!

ГОЦА: Ал' то није најпоштенија радња!... на пример, да она зграби двојицу, а може бити нека оскудева без и једног... ја ћу се жалити на такав поступак!...

ЛИНА: Ако имате јака леђа?

ГОЦА: Па и мој зет је овде код вас.

ЛИНА: Који је тај?

ГОЦА: Камбасковић Витомир-Вита.

ЛИНА: Ех, тај вам је много затуцан!... извините, зет вам је, али још се он није опаметио, знам га ја!... Он штити само интересе белог света, није за вас мрднуо ни малићем.

ГОЦА: Али и овај мој... онај, што смо ми... тај и ја... он је подофицир славне Југословенске народне армије!... старијиводник и члан Партије!...

ВИТОМИР (љутито улази): Гоцо, бог те моловао, шта ти ту опет лупеташ?!...

ГОЦА: Ево га!... мој зет!!... нисам ни ја тиква без корена!!... и он је партијац!...

ВИТОМИР: Добро, Гоцо, јесам ли ти сто пута рекао да Партију не мешаш у своје приватне ствари!... То што си ти по хаусторима волела да ћућориш с подофицирима нема никакве везе с Партијом, нити ће се у то Партија мешати!... немој да хохштаплеришеш! (Узима је под руку). Хајде, сместа иди кући!... (Изводи је.) а ја ћу с Милојем разговарати као с човеком... (Излазе.)

ЛИНА (довикне за њима): Јесам ли вам ја рекла да вам је зет велика наивчина... (Полази на другу страну.) Ал' лупиће и он главом о зид... (Излази.)

ПИКЉА (улази с друге стране чупајући косу): Ау! -ау!-ау... ћар фајду!... оде маст у пропаст!... заврнуше нам знање... умало ме шлог није стрефио!... ух!... баш Мара говедара!...

ВИТОМИР (долази): Шта је, Ширгићу?... опет нешто?...

ПИКЉА: Катастрофа, друже Камбасковићу!... ови из Института за испитивање материјала нашли да Шпира ради све с увозним лимом који наша задруга не може да набави ни за лек, па макар се сви наглавачке поставили!

ШПИРА (улети као луд): А како сам га ја набавио?!... Крваво!! — то сам дошао да вам кажем!... Знам да ми се нисте надали!!...

ВИТОМИР: Ја сам Бори благовремено скренуо пажњу да не губи драгоцену време на пашквиле!

ПИКЉА: Гле?!... А он је мени друкчије пренео: као да сте се вас двојица сложили да и ја као пословођа и једно стручно квалификовано лице у задрузи срочим својеручно три писамцета... (Шпири.) Ја сам само

извршавао наређења... хватајте моје наредбодавце... мени није познат цео случај, нити сам се ја у ту политику мешао!...

ШПИРА: Притискао је он мене и опседао ме са свих страна, не би ли ми дозлогрдио да се преварим да кажем: „Боро, остављај ме на миру, неће ти бити лоше с моје стране!“... Али и мени је свега тога доста!... Спешао сам јурцајући с посла на посао, добих шећер од секирације!... а закон стегао... оседео сам тражећи рупе кроз које ћу се провући као кроз иглене уши!... и таман се уходаш, а оно закони се мењају... никад краја!...

ПИКЉА: Ја сам увек на састанцима понављао: „Другови, почистимо прво ђубре испред својих врата!“...

ВИТОМИР: Ћути, море, Ширгићу!... сви смо ми исправни, а задруга се наднела над провалијом!... Дочекали смо да нам приватник држи лекције!... (Шпири.) Ја не кажем, Шпиро, да ти ниси, на жалост, у праву!... Тако је како ти кажеш, што да се лажемо!... Ал' не морам то да слушам од тебе!...

ШПИРА: Сви чекају од мене срећу!... ономе подмажи, ономе замасти, онога подмити, тамо зачепи, свуда дотеци!... Много вас, брате, има који сте скрсти-ли руке, па само гледате у Шпиру као у краву музару!... Нећу ни ја даље, не треба ми!... децу сам ишколовао, свако је добио своје!... А мени сад само спокој-ство треба... па и радњу да одјавп! Поручитс Бори да му тај кец код мене неће упалити!... Е, то сам хтео!... Здраво!!!... (Бесно одлази, Пикља и Витомир забезекнуто гледају за њим, улеће Лина.)

ЛИНА: Где је тај наш управник?!... Зар га опет ни данас нема?... Треба да га питам шта да радим: наш привредни рачун је блокиран за сто четрдесет и седам милиона динара, а потражујемо само сто три хиљаде?

ГОЦА (улеће): Је л' стигао?!...

ВИТОМИР: Па најурих ли ја тебе, одакле сад искочи?!...

ЛИНА: Породиће се жена од секирације, друже Камбасковићу!... будите мало нежнији!...

ПИКЉА: Аух, ала се овде направи папазјанија!... (Лина одмахне руком и одлази.) Не слути ово на добро!

ВИТОМИР: И где баш и ти, Гоцо, да дођеш на целу ову тарапану?!...

ГОЦА: Ма немој се ни ти, Витомире, правити већи католик од папе!... Кад ми је друг управник рекао да дођем данас, шта имаш ти против тога?... Уместо да ме још као зет подржаваш и идеш ми на руку, ти ме рушиш и срозаваш!...

РОЗИКА (улеће, право на Пикљу): Срећа да си ту, душо!...

ПИКЉА: Розика, ми смо пречистили све што смо имали!... Немој више непотребно да ме узнемираваш и да ми правиш сцене на радном месту!...

РОЗИКА: Али ја бих хтела само још једанпут да ти објасним целу ствар... лагала сам!...

ГОЦА: И да се оценити да слажете чим зинете!...

ВИТОМИР (Гоци): Ти се не уплићи у туђе приватне размирице!

РОЗИКА: Лагала сам да сам те лагала!

ПИКЉА: Касно је, Розика, прекасно!... растрез-нио сам се и уверио да си ти једна карактеристична!...

РОЗИКА: Ххххххх!... ви вређате, господине!... коме ви радничку мајку?... ххххххх!... бићу принуђена да се на ваше држање пожалим другу управнику!...

Витомир: Какве везе сад па са тим има и наш управник?!...

ГОЦА: А можда и има, зете, откуд ти знаш шта је међу њима?

Витомир (хоата Гоцу подруку и оодије оан сцене. У одласку): Ја сам теби већ једном данас рекао да се не мешаш у туђи приватан живот и да идеш својим путем!... (Излазе.)

ПИКЉА: Значи, сви су знали осим мене!... увек је тако: последњи дозна рогоња!...

РОЗИКА: Причај ти сад шта хоћеш, нико те не слуша!... ниси ти плаћен да пратиш сваки мој корак и с ким ја идем на вечерње изласке!...

ПИКЉА: Немој да ти набрајам, Розика, где си све и с ким виђена по вароши... имао сам ја од првог дана своје тастере!

РОЗИКА: Лажеш, ја сам патријархална!... моја се релација зна: кућа — пијац, пијац — кућа!...

ПИКЉА: Ти?!... ма знају те бифеи на Душановцу, памти те Калемегданска тераса, позната си у ћумезима на Ћалијама!...

РОЗИКА: Тек, мени је вечера осигурана.

ПИКЉА: Виђена си у прчварницама на Чубури, сретана си у клубовима око Кнежевог споменика, регистровали су те у катакомбама Јатаган-мале, цупкала си на дорђолским дансинзима, дреждала си у крчмама око Котеж Неимара, цоњала си у Боровом парку, зевзечила си се у кампину на Бановом брду, и лумповала си у бурдељима на Новом Неимару и Хаџипоповцу!...

РОЗИКА: Доручак после свега ако да, ако не да — баш!...

ПИКЉА: Чевапчићи, мућкалице, вајсбратне, ражњићи, ћулбастије, медаљони, плескавице, бели бубрези, крменадле, вешалице, кобасице на жару, бифтеци, црна џигерица, пржена сомовина, ловачки ћевап, шаран на ђувечу, прасеће на пању, маринирана кечига, похован мозак... да све пуца за ушима!...

РОЗИКА: Жилавка, опленка, прокупац, вугава, бургунац, гаме, смедеревка, суварак, траминац, хамбург, шипон, косовски божур, старчек, ејзеро, тамњаника, бордо, џервин, кавадарка, ополо, прошек, власотиначко, ризлинг, жупски рубин, токајац, грк, семијон, циганин барон... ех, кад винце удари у лице!...

ПИКЉА: Знам те, пушко, кад си пиштољ била!... знам те са забава из Баре Венеције!... сећам те се из шумарака на Канаревом буду!... имам с тобом успомене са Дедиња!... памтим те из Господарске механе, из теразијских хотела и из биртија око Топовских шупа!...

РОЗИКА: Немам ја од седења у соби ништа, зидови се не једу!...

ПИКЉА: Ниси ти заобилазила ни игранке на Булбулдеру, ни лавиринте на Савамали, ни звездане ноћи у Кошутњаку, ни рупе у Раковици, ни менаже на Савинцу, ни ћорсокаке на Сењаку, ни бирцузе на Губеревцу!...

РОЗИКА: Снага улази на уста!

ПИКЉА: Вуцарала си се по гостионицама око Мањежа, у баштицама по Пашином брду, по плесовима на Пиониру, по кафаницама у Скадарлији, по подрумима око Жагубице, по јазбинама у Палилули, по народним весељима у Маринковој бари, по врбацама око Роспи ћуприје и по шпиљама на Мостару!...

РОЗИКА: Нисам трошила и потрошила само твоје, да ти сад истресаш своје буве из гаћа на мене!... Било је вас више!...

ПИКЉА: Завлачила си се у шпајзле у Лаудановом шанцу, излежавала си се на Ади циганлији, пландовала си у Цветковој механи и Топчидерској ресторацији!... обилазила си шантане на Старом ђерму, свратишта на Топчидерској звезди, шупе на Карабурми, ашчинеце на Црвеном крсту и око Варош капије!... Бивала си на тркалишту код Цареве ћуприје и у кафеу на Ташмајдану!...

РОЗИКА: Да сам и ако сам, бар ми се и познаје!... имам богато сортирану гардеробу, што је мало која има као ја!...

ПИКЉА: Сачекивала си зоре на Вилиним водама, у чекаоницама на Зеленом венцу, у жбуњу на Звездари, у јендецима по Хајд парку и у приватним собичцима око Аутокоманде!...

РОЗИКА: Али све без дубљег трага на мени!

ПИКЉА: Стигла си, бре, чак и у диспанзер за господске болести, визави Ботаничке баште!... као и у Болницу за чишћење у Прокопу!...

РОЗИКА: Свако има свој циљ у животу!... Шта ја могу кад од свег рада највише волим нерад!... у том правцу ћу и наставити несмањеном жестином!...

ПИКЉА: Док на крају ниси доспела у „Синг-Синг“ на Лекином брду!

РОЗИКА: Зар је то за осуду кад се има на уму да овде у граду, с опроштењем, ни најмању природу не можеш обавити док не платиш!... Мораш негде смоћи платило!

ПИКЉА: Требало би бар сад да ти буде јасно, Розика, да си ти код целог света озлоглашена!... Нема у граду ни једне особе која те не зна као велику грешницу!

РОЗИКА: Сви ми грешимо.

ПИКЉА: Греси и ти, али на неком другом месту!... Немој више овде да правиш дар-мар!... (Розика бризне у плач.)

БОРА (улеће с Витомиром, сви му окрећу леђа): Што сте сви покисли?!... (Улази Лина и за њом Гоца, али како ко гледа Бору, као да се згади, окреће се на другу страну.) Покуњили сте се као да вам је све по кући помрло? Ко ли вас само искупи све тако зиљаве?!...

ПИКЉА (осврће се иронично): Сви те жељно очекују, Боро... да нам објасниш новонасталу ситуацију... а што се тиче метиљавости... кажи ми да ти не кажем!... него да си и ти неки, као што ниси... ко те, море, још зарезује?...

БОРА: Ономе ко има иоле мозга у глави не треба ту ништа објашњавати!... или треба да вам цртам кредом у оџаку?!... Него, да ми је неко објашњење кб ексер, па да вам га закуцам у те ваше тврде главе!... да сам вас са свећом по свету тражио, не бих вас тако заковрнуте нашао!... Нема ту више ништа да се об-јашњава. Готовоје. Куршлус. И финито!...

ВИТОМИР: Ау, бре, Боро, куда си се па и ти за-ринглао!... дугујеш ти колективу разјашњење, није то тек тако: пљуни па залепи!...

БОРА: Људи!... марво!... пријатељи!,.. који ли сте ђаво?!... Ви можда очекујете од мене да вам скинем звезде с неба?... јесте ли ви пијани?!... ја сам човек и није ми страно ништа што је туђе... ал' зато своје не дам!... (Ван сцене звони.) Видите ко то тражи у невреме!...

ПИКЉА: Море, није ти, Боро, колац у леђима, сагни се па сам види ко је!...

БОРА: Види ти, Лино... овог Пикљу мора да је сабајле нека нагаврила, па се сад на нама овде искаљује!... (Лина одлази.)

ЛИНА (у одласку гунђа): Не чује се више његова... кад се и Пикља дрзнуо, значи ту смо... а он зева... и то му се зове управник... (Излази.)

БОРА: Ако сам управник, нисам Саваот!... Волим и ја све оно што воле и други!... што је стајало до мене ја сам учинио... неко други не би ни толико!... Ето, имам ја пријатеља и исписника који једанпут не-дељно и тачка... Розика, ти бар знаш... а ако ћемо другарски... па незајажљивост није врлина!... много вас је, а ја сам један!...

ВИТОМИР: Море, не трабуњај свашта... и Шпира је један!...

БОРА: Значи, један — један... нерешено!... ал' што јесте — јесте... ја сам махер...

ПИКЉА: На речима... чуо сам ја оно ресто од Розике!...

БОРА: Али тај Шпира!... људи, часна реч!... шта је с њим?... једе ли он сусам... а чуо сам да су добре и оне кличице од црног лука изнутра... можда му то диже морал, ко зна?!... Розика би то најбоље могла?...

РОЗИКА: Ма за то ћемо лако, него шта је с мо-им постављењем?... Овде су према мени имали поприлично недругарски однос!... Јеси ли ти наредио да се мени откуца решење?!...

ЛИНА (махнито улеће и обраћа се другима, као да Бора не постоји): Драгичка! Кажите: драгичка!...

БОРА (сви се окупе око Лине, он остаје потпуно усамљен): Ко да сте сви бунике пили?!...

ЛИНА: Море, ко тебе пита за здравље?!... (Осталима.) Муж ми се после толико година јавио телефоном!... тражи да се помиримо!... замислите, враћа ми се после седам година!... Признаје своју грешку и моли ме за опроштај!...

БОРА (убацује са стране): Да те не знам изблиза, па да кажем... него, чисто дрвена... (Дрекне.) И шта сте се сви отуђили од мене?!... Јесам ли ја овде управник?!...

ЛИНА: Некад био!... ја подносим оставку, није ми више нужда... и онако је овде све забрљано, нећеш ни ти још дуго!... па бар да ти све саспем у очи!...

БОРА: Лино, немој да и ја кажем оно што ја имам!...

ЛИНА: Ко човек си сасвим млакушан!... Није мени осамнаеста да ме залуђујеш, имам ја искуства с људима!...

БОРА: Ма ја ли сам теби крив за спуштен стомак... осам центима!... а екстра брадавице, ни броја им се не зна!... гушчија кожа, то ти је то!...

ЛИНА: Није него, фали ти плех музика!... него, рђавом све смета!... упрско си на свим фронтима!... да ти вредиш, чувала би тебе твоја жена!... ал' још мало, ето тебе на државни казан!... (Сви прасну у смех, Лина одлази.)

БОРА: Ко то каже, не каже право!... не слушајте крнтију!... сва се утегла, не би ли се ко затрчао!... ја ћу вама рећи!... држите се ви мог!... још све није изгубљено!... наша судбина је у нашим рукама!... све зависи од нас самих!... не смемо чекати да нам падне с неба!... морамо кренути фронтално!... па ако затреба, мораћемо и да квотирамо!... мораћемо да размотримо шта нас коље?!... не знам ко ми рече да никотин шкоди?...

ВИТОМИР: То су ти последњи трзаји, Боро... праћао си се, праћао... бре, вршљао... све на бомбу... спусти мало дурбин!...

БОРА: А који си ми ти овде клинац, Витомире?... твоје је да мене подржаваш... сад треба смањити трошкове птт-комуникација... и да се код телефона постави касица!... упропастише нас ти приватни телефонски разговори!...

ВИТОМИР: То ће се тек чути шта нас је упропастило!... (Одлази, одлазе сви, Бора остаје сам.)

БОРА: Где сте се сад сви раштркали кад ја овде расправљам о кључним питањима која су од животне важности за све нас!... Море, ко ме је с вама и венчао?!... Све то нестручно!... килаво!... невешто!... везано!... ал' да једна има ноге како ваља!... него, све то нешто мало, криво, чукљевито!... Камбасковићу!...

ПИКЉА (долази): Што се дерњаш ко сивоња, ниси у Муртеници!...

БОРА: Питам те само: где је Камбасковић?!

ПИКЉА: Питај ти свог покојног ћаћу, нисам ти ја овде послани!...

ВИТОМИР (долази, на Бору се и не осорће, као да не постоји. Обраћа се Пикљи): Предложио бих да се наша администрација повуче из једног дела зграде... За којег ће нам ђавола двадесет и четири канцеларијске просторије за два мајстора?... да се играмо жмурке?...

БОРА: И ја мислим, другови!...

ПИКЉА (осорно): Мисли ти на оно на шта си и до сад мислио!

БОРА: Теби, бившем ситносопственику се ја и не обраћам... нити смо ми у тебе икада имали пуног поверења... (Грли Виту.) Вито, биће нама довољно и двадесет и три канцеларије привремено... мислим, док негде не искукамо средства за зидање управне зграде!... (Долази Гоца.)

ПИКЉА: А шта ћемо, паметњаковићу, с том једном просторијом из које се повучемо?... да је чувамо за семе?... (Одмахне руком и одлази.)

ГОЦА (крикне и залети се): Ја сам, другови, без стана, а очекујем принову!... дајте је мени!... привремено!... радићу вам за собу, плата ми не треба!...

ВИТОМИР (хвата Гоцу под руку и води је на страну): Ја ти рекох да се не молиш цркви која не помаже... (Гоца се заплаче, Витомир је води са сцене и говори.) И не слини, него иди право код Милоја... хајде!... реци само да сам те ја послао!... (Заједно излазе.)

БОРА (разлети се): Сви на окуп!... издаћемо једну канцеларију заступништву расхладних уређаја... да се опскрбим још и тим чудом, па после шта буде!... И онда тај канцеларијски материјал!... Где сте сад, другови, да чујете!... ово се и вас тиче!... Где се дева толика хартија?... Ја бих на све вас апеловао да се мало рационалније троши тоалет-папир!... И пијете ли ви то мастило, шта радите?!... Немојте да убудуће видим да опет неко своје лично пенкало пуни задружним мастилом?!...

ШПИРА (улеће махнито): Па ко мене слага да си ти већ скикнуо?!...

БОРА: Е, таман си ми и ти наишао на зицер!...

ШПИРА: А је л' можеш ти мало да заблејиш кад ти у уста убаце врео кромпир?!

БОРА: Дошао си да куморадиш, знам?!... Само лакше, бато!... није од тебе човек могао доћи до женске!... ал' кад оне сад разгласе шта си им надаво, резаће се теби поново!... плаћаћеш ти разлику!... ко вук кожом!... послаћу ти у бању пакло дувана!...

ШПИРА. Али, акобогда, скупа ћемо ми!... бићу ти ја собни!... Него, моли бога да мене промине... И што ниси заслужио, ал' исплатићу ја све што дугујем, па ти иди сам... и рачунај да си срећан да ти ја не бројим трагаче!... (Шпира излети.)

БОРА (бесно за њим): Ниси ти пророк!... да шириш ту алармантне вести!... Не губи, Бора, тако лако присуство духа!... (Долазе Пикља и Розика.) Где сте, треба да вам саопштим пресудне новости!!... Одласком другарице Лине ми добијамо могућност да наше запарложене редове освежимо једном новом, млађом, репрезентативном снагом... кад нам ко значајнији сврне, да имамо чиме и да га залажемо... је л' тако, Розика?!...

ПИКЉА: Не будали, Боривоје!... о томе нећемо ни да мислимо!... у нашој средини за такве као што је она нема места!!...

РОЗИКА: Па ко овде одлучује: управник или дрљави пословођа?...

ВИТОМИР (долази): Требало би да одлучујемо колективно...

РОЗИКА: И ви сте ми овде нека власт?

БОРА: Розика, зачепи мало!... што си се и ти ражцилитала?.. друг Камбасковић је персонални...

РОЗИКА: Па шта с тим ако је?...

БОРА: Видиш да ми дува са свих страна, морам да имам неког и на својој страни, ако затреба... па бозација за салебцију...

РОЗИКА: Ваљда си и ти овде нешто?!...

БОРА: Доскора бог и батина, али, да се разумемо... преко колектива не могу!... јер такав му је закон: кад дође до одговорности, ту ти је све колективно... и ако те ко шта пита сад у овој пометњи, да знаш: ја сам само карика у ланцу!...

ПИКЉА: Ау, Боро, невесели!... зар си и ти насео код ње?!...

РОЗИКА: Море сви сте ви исти, ја вас знам!... само што је један жустрији, а други гњаважа, баш!... сви сте ви код мене рефлектирали аконто запослења... и реците сами: јесам ли спрам вас била другарица или нисам?!... колико год сам могла!... нико се не може пожалити да је остао незадовољан, па се сад само извлачите ко тарана из лонца!... А теби ћу се бар, Боро, осветити!... да знаш, пустићу стомак!...

ПИКЉА: Немој да те на то, мучениче, извата!... лаже све!... проваљена је, ја знам!...

РОЗИКА: Е, да знате да ћу због овога ићи да се жалим до највиших врхова!!... биће новине пуне ово-га, па макар ја и легла с неким од тих!... сликаће ме за средњу страну, па нека се види да л' сам све ово ја заслужила!... (Оде бесно.)

ПИКЉА: Знаш да си ме, друже Вито, разочарао... разумем себе, ја сам матор, па не могу да будем пробирач, ал' ти... ех!... (Одлази.)

БОРА: Ја се не бих могао сложити с другом Ширгићем... и радује ме, друже Камбасковићу, да смо нас двојица били на истој платформи... а што се тиче ваше свастике, обзиром да смо се курталисали Розике...

ВИТОМИР: Каква моја свастика, какви бакрачи!... која три сељака?!... Зар не видиш да нам је секира за вратом?!...

ПИКЉА (долази): Алат расходован!... у шупи два вагона лима повукло влагу!...

ВИТОМИР: У пасиви смо за сто четрдесет и седам милиона!... Лепо си нас увалио!... Вајан си нам ти управник!!...

БОРА: Ја?!... Ја сам за вас Бизмарк!... Ал' шта вреди мој мозак, кад немам с ким?!... Превлачите сад тај лим на отпад!... Да вадимо флеку колико можемо!...

ПИКЉА: Значи, црче коњ!... Одоше нам у процеп!... Са оваквим управником нисмо боље ни заслужили!...

БОРА: Заслужио си ти ланце да носиш!... Извидеће се то све!... Ви ћете за ово сносити!... Нисам ја један сам могао међу вама толиким билмезима!... Прешалтоваће мене другови на неко друго месташце са свесрднијим персоналом, па ћемо се онда огледати!...

ВИТОМИР: Добићеш ти, па у два неће моћи да стане!... да је нама уместо тебе био неко други на кормилу, ми бисмо данас певали!...

ПИКЉА: Ви како хоћете, ја и да се повучем... што?... жена пристаје да се помиримо... само да ја кажем: грешио сам... Шта ме кошта?... Ем сам се пролуфтирао, ем сад опет имам где да се вратим... у тиху луку!... и тражићу пензију, са овом Розиком сам изгубио срце... овде је и овако и онако уређена ствар... (Одлази.)

ВИТОМИР: Пуче фудбал, растури се клуб!... (Одлази.)

БОРА: И на чију душу грех?... на моју?... Шушкајте сад по ходницима!!... шушкајте!!... Ал' кад ја вама читам буквицу!...

СВИ (дошуњају се, али свако остаје сам за себе, као да нису заједно, као да се не познају, а сви певају у један глас): Акове, буџо, вериго, гегуло, дупуљо, ђинђуво, ексеру, жишку, замлато, иконо, јазу, мотико, нишану, њиво, опуто, папуло, рито, Србијо...

БОРА (дрекне и песма као ножем пресечена, престаје. Сви се тихо и неприметно одшуњају са сцене и Бора остаје сам): Стој!!

СЕЛИМИР (дође с Милојем као иследником и Гоцом као дактилографкињом): Стали смо.

БОРА: Ко иде?!

СЕЛИМИР: Коло наоколо!

БОРА: Коло наоколо три корака напред, па два у месту, музика стој!

СЕЛИМИР (прилази мрачно с Милојем и Гоцом): Лозинка: „Ударила руда у брег!“

БОРА: Одзив: „Што се човек рађа кад мора да умре!“

СЕЛИМИР: Е, па друже Боро, нема се више куд даље...

БОРА: И то што кажете: до сто један, па натраг... сад ћемо отпозади...

СЕЛИМИР: А ово је друг Милоје из испоставе...

БОРА: Знам...

СЕЛИМИР: А има ли нешто и што не знаш?

БОРА: Има... не знам кад ћу умрети...

СЕЛИМИР: Е, па да ти се каже!...

БОРА: Немојте ме само и ви пресирати, па да после испадне да се нисам држо директива...

СЕЛИМИР (Гоца поставља машину, Милоје заузима своје место. Сви учесници у представи долазе свечано одевени да присуствују суђењу. Полугласно): Мене што више остављај по страни, да бар неко остане, па ћемо се држати... нећу те заборавити... и немој тебе да збуни што ја ударам у најжешћу галаму... тако се то ради... (Дрекне.) Непомирљиво!...

БОРА (завуче се у крај. Угледа Гоцу): Здраво, Гоцо!... (Гоца мртва хладна.)
Зар се ти мене не сећаш, Гоцо?!...

ГОЦА: Не... којешта!... (Даје му знак да ћути.)

БОРА: Ма како се не сећаш, сетићеш се!... Долазила си код мене у задругу пре пола године!... за службу!... ја сам Бора управник!... штипкао сам те с почетка, док нисам уочио да си у благословеном... с твојим зетом Витом сам лепо живео, био он мој персонални... ал' измаче се на време!...

ГОЦА: Није искључено, али ја се не сећам.

БОРА: Ма дај, сети се!... ја сам, Гоцо, Бора!... управник задруге!...

ГОЦА: Извините, али правила службе нам налажу да не водимо илегалне разговоре са странкама. (Дрекне.) Останите пасивни!

БОРА (загледа се у Милоја): Милоје, па то си ти, ми се знамо одраније!...

МИЛОЈЕ (као да је пречуо): Ви сте значи тај и тај... Бора?

БОРА: Луд од доброте... све ја истерујем неку правду за другога, уместо да гледам себе и своју кућу... (Гоца куца.)

МИЛОЈЕ: Па седните... (Издваја му столицу, за оптуженог.) Седните...

БОРА (седне. Пауза): Докле ћу ја, друже, овде да седим?...

МИЛОЈЕ: Све зависи од вас... само од вас...

БОРА: Овде крадем богу дане. а напољу бих још могао да послужим корисно... овде сам опет на терет. (Гоца куца.)

МИЛОЈЕ: Само ви говорите, само ви говорите... ми вас слушамо...

БОРА: Мислим, доста сам и ја ову државу коштао... што да ми опет даје бесплатан стан и храну?... (Гоца куца.)

МИЛОЈЕ: Где смо стали, другарице Гордана?...

ГОЦА: Догурали смо до разлаза, друже Милоје...

МИЛОЈЕ: Је л' тако?...

БОРА: Не сећам се... Не знам... Можда... Донекле... Делимично...

Заборадио сам... Подсетите ме... Релативно... Не бих се смео заклети ни за да, ни за не... Како ви кажете...

МИЛОЈЕ: И шта су вам на растанку рекли?... како рекосте?...

БОРА: Па... ето... тако... некако... овако... једног лепог дана... не знам да ли беше петак или четвртак?...

МИЛОЈЕ: То није спорно... све неважно прескочите... изоставите...

БОРА: Позваше ме и рекоше: „Друже Боро, ниси показао жељене резултате“...

МИЛОЈЕ: А како ви мислите: јесте ли или нисте?... да или не?...

БОРА: Верујем да нисам, и спреман сам у сваком тренутку да самокритички ошинем по својим слабостима!...

МИЛОЈЕ: А можете ли да правдате оних сто четрдесет седам милиона, што одоше у мутну воду... је л' тако?...

БОРА: То ни сам ја не знам... а и како бих?... цифра се сад исказује глобално, као да је то ишло по циферблату, па да у свако доба можеш да видиш колико је сати...

МИЛОЈЕ: А ишло је збрда-здола, кажеш?... мимо тебе, тврдиш?...

БОРА: Било је на мене натоварено, друже, више него што могу да понесем...

МИЛОЈЕ: А могли сте и ви сами на време да се забремзате и да се осврнете на свој штеточински рад... је л' тако?...

БОРА: Ушла ми је вода у уши, признајем... нека ми се пола опрости... упрскао сам као ћуран мотку!... сто четрдесет и седам милиона протурио сам кроз руке за кратко време, па ништа... зато што су моји прсти овакви... растављени... само, фуке-фуке!... кад имам ја се мажем и по дупету... немам ја смисла за економисање с малим... требало је мени сигнализирати раније...

МИЛОЈЕ: А да ли бисте били тако добри да нам још кажете шта је било на крају? (Гоца куца.)

БОРА: Растали смо се најлепше... и не верујем да сам ја друговима остао у рђавом сећању... Али зар је мени самом мило што нисам имао услова за развој?... ја сам се одувек баш борио!...

МИЛОЈЕ: Ви сте се борили под јорган планином... овде се нећемо лагати... је л' тако?... знате да вам је прошлост мрачна?... Да ли је тако?... Кад је тако, ви само климните главом — биће довољно...

ГОЦА: Шта да напишемо?

МИЛОЈЕ: „Лицу је предочено... (Гоца куца.) Дакле, шта је после било кад су вас сменили с положаја?...

БОРА: Увидео сам да ја моја иглица златна, у крајњем случају... најпааметније је да се вратим своме шнајдерају...

МИЛОЈЕ: Тако сте и учинили... је л' тако?...

БОРА: Јесам... машину сам имао... шнитове сам имао, што их је мало ко имао у граду... а број муштерија је стално растао... из дана у дан је било све више руководећих људи који су хтели нешто луксузније и елегантније... према свом цепу... (Гоца куца.)

МИЛОЈЕ: И јесте ли могли тако некако?...

БОРА: Како се узме— како се узме... знате, на-пео сам се, па сам и свој стамбени проблем решио бла-говремено... то ми је било прво и основно...

МИЛОЈЕ: Зидали сте вилу још раније, као управник задруге... је л' тако?... колико ја знам?...

БОРА: Аха... али скромно... сасвим скучено... доле сам ја, горе издајем странцима... криза је у становима, морамо једни другима да излазимо у сусрет... и што је најжалосније, мало је нездраво... двеста--триста метара повише стадиона... има недељом буке... није то баш идеално... (Гоца куца.)

МИЛОЈЕ: А иначе?... овако?... како онако?...

БОРА: Овамо-онамо... има и горе, да кажемо... и ако се узме у обзир да нисам патио због нередовности градског саобраћаја...

МИЛОЈЕ: Купили сте аутомобиле себи, жени, сину и ћерки још док сте били управник задруге, је л' тако... зар није тако?...

БОРА: Да то нисам на време учинио, грдне би муке видео... али човек низашто друго није ни рођен него да се мучи... имаш вилу на мору, имаш вилу у планинама, ал' дај дођи до њих... бензин скуп... осигурање скаче...

МИЛОЈЕ: Не вређате се ви, ваљда, што смо ми били принуђени да покренемо поступак?... (Гоца куца.) Или се осећате кривим?...

БОРА: Што да се вређам, нема ту увреде... Другови, ја сам са своје стране, колико сам могао — од-могао!... (Гоца куца.) Али и тај Шпира је, ваљда, за нешто крив?... требало би и њега узети на унакрсно испитивање...

МИЛОЈЕ: Нови управник, друг Витомир Камбасковић, је доакао и том вашем Шпири... Шпира је одјавио радњу... пара има, али за пет година ће,

гарантовано, све то скуцкати и пасти на своју занатлијску пензију... Ето, тако... Хоћете ли се жалити? (Гоца куца. Милоје се опрезно и неопажено довуче до Боре, па му дометне полугласно.) Боље ти је да се не жалиш... БОРА: Нећу се жалити... (Гоца куца.)

МИЛОЈЕ (полугласно): Знаш како је, на службеној дужности, Боро... биће то све у реду. (Гласно, званично.) Према законским прописима имате право жалбе у року од петнаест дана. (Гоца куца.)

БОРА: Да се жалим своме покојном ћаћи што ме је направио овако наивног...

МИЛОЈЕ: Притешњен чињеницама да је нови управник насупрот њему показао жељене резултате, Бора шнајдер се дубоко покајао и погнуте главе сачекао крај...

(А Бора уопште није погнуте главе. Напротив, звера наоколо и цери се.)

ГОЦА (куца у машину и говори): А у двора-ни се у знак одобра-ва-ња про-ло-мио аплауз... (Завршава, затвара машину и одлази.)

БОРА: Само још палдум да ми ударе!... и бортну за ајнфас!... без апретуре!... иберфирц с квиспилом и шлус!... док нарихтам пегелтук за герок... такав сам ја у ствари... све пропуштам друге испред себе... рендерирам сизон на сатли... паспулирам патне за мекинтош... штрицкујем форпасом цифер лајсне... декадирам брусташе... А Камбасковић побира успехе на моја леђа!... све преко мене!... захваљујући мојим везама... мојим ибришимима... мојим винклама... мојим грајгерима... мојим гланц-постерима... мојим мустрадама... мојим нецерцма... мојим ауфенгерима... мојим панклама и пегелфлецима!... Целог живота сам допуштао да ме користе дру-ги... И сви су од бурног тока мирне изградње нешто чалабрцнули... само сам је добио петнаест година... А користе мој пример... и ташен безец по мојој трезури!... од мене су научили да штрафирају халионе, цвикле и футере!... а башка што копирају моје шаблоне за цифроне, пластроне, лампасе, капуцле, егализире, драгоне и гезец-флеке!... зато што сам несебичан и простодушан... ко пробни балон... пуфн... за вадле... бричес... пумпарице... Никад се нећу опаметити... и кад издувам ово своје, ја ћу опет по старом на нов начин... у веркштет... ендерај... мора се ајрајховати... аксла-шпиц... баусизон... дурхнад... само док ибервендујем казуру и клотирам крагенхлац, па ћу бити кнап... јер не може човек да умакне од себе... такав му је фах... свако мора да носи свој крст... и да клечифалтне од бордуре цамцацује фалш-лаштоком од кумсајде!... и да иде даље својим трновитим путем!... све штил-штик, цик-цак, флах, фрим... палац-прст и лакат... на!!!... Није лако Србин бити... И хоће ли ме бар ко испратити?... на онај свет... Идем, идем... е, па шта је?... ако ј' затвор, бар је фрај!... и то је за људе!... Дај, развуци мало, знаш какав је ред... анцугуј га у шеснаест... плисирано на цолове... дај!!!... (Хармонике развуку коло.)

МИЛИСАВ (долази с Милисављевићем да воде Бору, долазе, цупкају и говоре у ритму кола): Хајд-хајд!...

БОРА: Ситан штеп...

МИЛИСАВ: Крени сад!...

МИЛИСАВЉЕВИЋ: 'Ајд-'ајд!... (Подиже гумену палицу и дрекне.) У име народа, напред сад!...

(Хармонике још жешће. Милисављевић с палицом као с марамицом поведе коло напред, за њим Бора, па Милисав и онда сви одреда, заиграју бесомучно да сруше позорницу, као у паклу.)

К Р А Ј